

Юридичний Вісник України
ВСЕ ПРО ЗАКОНИ - В ОДНІЙ ГАЗЕТІ!
Загальнонаціональна правова газета
WWW.YVU.COM.UA

► № 7 (1566)

1-15 КВІТНЯ 2026 РОКУ



**Конституція Пилипа Орлика —
історичний документ української державності**

▪ У ЦЬОМУ НОМЕРІ

Аналіз проекту Трудового кодексу України

► стор. 7

Правові наслідки з визнання безвісно відсутнім або оголошення померлим

► стор. 8

Щодо протидії конфлікту інтересів у службовій діяльності

► стор. 11–13

Бронювання співробітників:

Що насправді змінює держава і чому це становить ризик для українського бізнесу?

► стор. 14–15

Щодо примари вступу до Євросоюзу...

► стор. 26–27

Донарахування за тепло:

Захист вашого гаманця чи «законна» переплата?

► стор. 30

НАГАДУЄМО НАШИМ ЧИТАЧАМ!

Триває передплатна кампанія
на II півріччя 2026 року.

Передплата здійснюється
в усіх відділеннях Укрпошти
та безпосередньо в редакції
тижневика (в т. ч. онлайн).

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС: 21615

Конституція Пилипа Орлика — історичний документ української державності



5 квітня ми відзначаємо 316-ту річницю Конституції гетьмана Пилипа Орлика. Цей документ, укладений у 1710 році, став символом руху українського народу до самостійної, суверенної держави.

У передмові документу читаємо: «І незбагненний та неосяжний у правосудді своєму Бог, караючи, покарав наших предків незчисленними лихами.

Проте, не до кінця прогнівившись, висунув захисника святої православної віри, та прав Вітчизни — хороброго гетьмана Богдана Хмельницького, який за підтримки найяснішого короля Шведського — Карла Десятого та за сприяння Кримської держави і Війська Запорізького, визволив з польського підданства Військо Запорізьке і пригноблений народ малоросійський добровільно піддався з ним під самодержавну руку великих государів-царів та князів російських, сподіваючись, що московська держава, як єдиновірна з нами, дотримається своїх обов'язків, виписаних в угодах та підтверджених присягою.

Але після смерті Богдана Хмельницького московська держава численними винахідливими способами змогла права та вольності військові, нею ж підтвержені, порушити і вщент зруйнувати, а на вільний козацький народ, нею ніколи не завойований, накинути невільниче ярмо».

Як бачимо ця Конституція з'явилася в епоху, коли більшість держав Європи існували в умовах абсолютних монархій, панування несправедливості. У контексті боротьби за справедливість, вона стала справжнім досягненням, оскільки в ній було закладено принципи поділу влади, визначено обмеження влади гетьмана, окреслено роль представницького органу — Генеральної ради цього прообразу парламенту. Вперше на такому рівні було порушено питання відповідальності влади, недопущення зловживань, захисту прав і свобод людини, а також соціальної справедливості.

Конституція засвідчила високий рівень правової культури козацької еліти, її здатність мислити категоріями права, свободи та відповідальності перед суспільством. Для європейської історії Конституція Пилипа Орлика є одним із раних прикладів формування моделі держави, що ґрунтується на балансі влад. Отже українська правова традиція є невід'ємною частиною європейської цивілізації, а ідеї свободи та законності мають коріння в нашій історії.

Для нас, сучасників сьогоденної історії, цей документ є не лише великою пам'яткою, а й візією майбутнього. Цей історичний документ нагадує нам, що боротьба за незалежність і права людини має тривалу традицію, і саме з цієї боротьби починалася українська державність, яка спиралася на органічні правові цінності. Тому сьогодні, коли Україна відстоює свою свободу і цивілізаційний вибір, ідеї, закладені Пилипом Орликом, набувають нової сили і актуальності. «Пакти й Конституції прав і вольностей Війська Запорозького» є наочним підтвердженням фактології українського державотворення. Конституція обмежувала привілеї гетьмана та старшини, вирівнювала козаків у правах, і зберігала при цьому окремий статус запорожців. Вона передбачала політичну незалежність України від московії та розбудову незалежної української Церкви.

Конституція вперше запропонувала розподіл влади на окремі гілки. Законодавча влада — Генеральна Рада, до якої входили генеральна та полкова старшина, представники козацьких полків і Запорозької Січі. Генеральна Рада скликала тричі на рік — на Різдво, Великдень та Покрову. «Між сесіями» її повноваження виконували гетьман і Рада генеральної старшини, яка була вищою виконавчою владою. Суд за Конституцією був незалежний. Уперше Орлик застосовує поняття «вільний народ», що означає населення конкретної території, яке має самоврядні права. До останніх своїх днів великий гетьман невтомно шукав підтримку української державності, привертаючи увагу європейських володарів до трагічної долі рідної країни, розділеної між зажерливими сусідами.

Оригінал Конституції Пилипа Орлика зберігається в Швеції.

Підготував Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ

■ НАШІ ВІТАННЯ!

ЦИМИ ДНЯМИ СВЯТКУЮТЬ
СВІЙ ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ

4 квітня —
Наталія КУЗНЕЦОВА,
українська вче-
на-правниця, одна
з розробників ЦВК
України



5 квітня —
Олексій БАГАНЕЦЬ,
почесний працівник
прокуратури Украї-
ни, державний рад-
ник юстиції 2 класу,
заслужений юрист України, к.ю.н.



5 квітня —
Галина КРЕТ,
суддя Верховного
Суду України, суддя
ККСУ, авторка публі-
кацій ЮВУ, юристка



6 квітня —
**Михайло
БУРОМЕНСЬКИЙ**,
вчений, член-ко-
респондент НАПНУ,
юрист



10 квітня —
Сергій ДЕМСЬКИЙ,
члена редакційної
ради ЮВУ, юрист,
екс-головний редак-
тор «Голос України»



10 квітня —
Василь ОНОПЕНКО,
державний діяч,
екс-Голова ВСУ,
автор публікацій
ЮВУ

Колективи видавництв «Юрінком Прес» та «Юрінком Інтер» і редакція газети «Юридичний вісник України» вітають іменинників. Нехай вас завжди супроводжує успіх, здійснюються плани та сподівання, постійно зігриває тепло людської вдячності, а будні і свята наповнюються радістю, світлом і любов'ю рідних та близьких.

■ ОСВІТА

Про подорожчання навчання у вишах за контрактом

В Україні продовжить зростати вартість навчання у закладах вищої освіти у 2026 році.

Тенденція пов'язана з тим, що університетам необхідно формувати свої спеціальні фонди. На цьому наголосив заступник міністра освіти Микола Трофименко під час брифінгу. Він зауважив, що нині вартість навчання в українських вишах «адекватна». «Працівникам університетів з 1 січня 2026 року підвищили заробітну плату на 30%, а з 1 вересня підвищать ще на 20%. Відповідно, ми не маємо демпінгувати — ми маємо забезпечувати адекватну ціну за вищу освіту у наших закладах вищої освіти», — сказав Трофименко. За вищу освіту, безумовно, потрібно платити дорого: за бюджетників платить держава, а за контрактників — батьки, родина.

Нагадаємо, Київ залишається найбільшим центром за кількістю здобувачів вищої освіти в Україні. Водночас, Львів та Івано-Франківськ посіли свої позиції. Найбільше зменшилась кількість студентів у прифронтових та переміщених університетах, тоді як частина закладів у відносно безпечних регіонах отримала приріст. Він зазначив, що на контингент впливали дистанційне навчання, релокація, репутація університету, а також готовність швидко адаптуватися.

Підготовлено за матеріалами
МОН України

■ СУСПІЛЬСТВО І КОРУПЦІЯ

Маємо невтішні результати щодо корупції

НАЗК презентувало результати загальнонаціонального соціологічного опитування щодо корупції.

Корупція залишається у ТОП-3 основних проблем для України: для населення — на другому місці після збройної агресії РФ, для бізнесу — на третьому місці після війни та міграції людей. Зафіксовано зниження сприйняття поширеності корупції в Україні як серед населення, так і серед представників бізнесу. Населення вважає пріоритетом боротьбу з корупцією у правоохоронних органах, бізнес — у митній сфері. Рівень реального корупційного досвіду і населення, і бізнесу поступово знижується. Частина тих, хто повідомляє про корупцію компетентним органам, зменшилася.

На практиці стикалися з корупцією 18,2% громадян і 20,6% представників бізнесу. Загалом протягом останніх 18 років корупційний досвід українців скоротився у 3,7 раза (у 2007 році стикалися з корупцією 67% громадян). «Власний корупційний досвід українців зменшується з року в рік, але сприйняття залишається на високому

рівні. Найбільші ризики концентруються у сферах будівництва, земельних відносин, діяльності правоохоронних органів. Значна частина корупційних випадків не є ініціативою громадян. Це ситуації, коли система сама підштовхує до так званого «вирішення питання».

Також ми маємо серйозний виклик із викривачами. Хоча суспільство підтримує тих, хто повідомляє про корупцію, рівень реальних звернень залишається низьким», — заявив Голова НАЗК Віктор Павлушик. Найнижчий показник корупційного досвіду серед населення зафіксовано у діяльності ЦНАПів, серед бізнесу — у сфері публічних закупівель. Дослідження проведене соціологічною компанією Info Sapiens на замовлення НАЗК за підтримки «Антикорупційна ініціатива ЄС».

Підготувала Яна ХОЛОД,
за матеріалами МОН України

■ МІЖНАРОДНА ЮРИСДИКЦІЯ

Українські судді претенденти на посаду судді МКС

В результаті конкурсу обрали претендентів на посаду судді Міжнародного кримінального суду. Комісія визначилася з основним і резервним кандидатами.

Як проходив відбір. Співбесіди з учасниками тривали з 24 по 26 березня. Члени комісії відзначили дуже високий рівень підготовки всіх конкурсантів, їхнє глибоке знання Римського статуту та вільне володіння робочими мовами МКС.

Хто став переможцем конкурсу. За результатами фінального оцінювання було визначено двох кандидатів: основний кандидат - Лев Кишакевич, суддя Верховного суду з більш ніж 30-річним стажем. Він визнаний експерт у галузі кримінального права та процесу. Як суддя Великої палати Верховного суду, Кишакевич став автором рішення про засудження за злочин агресії. Це

рішення є фундаментом української судової практики, що відповідає міжнародним стандартам Римського статуту; резервний кандидат - Оксана Сенаторова, яка є професоркою з 20-річним досвідом у сфері міжнародного гуманітарного права та перехідного правосуддя.

Заступник керівника Офісу президента Ірина Мудра, звернула увагу на те, що процедура висування кандидата у МКС відбулася у рамках встановлених термінів, дедлайни порушено не було.

Підготувала **Валентина КРИЛОВА**, за матеріалом ОПУ

■ КОНТРОЛЬ

Високі паркани в Україні відтепер під заборобою!

Офіційне рішення уряду

В Україні спростили правила будівництва приватних будинків, але одночасно посилили вимоги до дотримання прав сусідів. Нові норми вже діють і змінюють підхід до забудови по всій країні. В Україні оновили правила будівництва приватного житла. Відповідні зміни закріплені постановою уряду №305 від 4 березня 2026 року і вже набули чинності.

Головне нововведення стосується будинків площею до 200 квадратних метрів і висотою до двох поверхів. Для таких об'єктів скасували необхідність отримання будівельного паспорта – тепер достатньо оформити схему намірів забудови. Цей документ готує сертифікований архітектор або інженер. У ньому зазначаються параметри майбутнього будинку, його розташування, фасади та підключення до інженерних мереж. Оформлення стало швидшим і менш бюрократичним, адже всі дані одразу вносяться до державної електронної системи будівництва. Це дозволяє прискорити реєстрацію документів і забезпечує контроль за об'єктами в режимі реального часу.

Водночас нові правила суттєво посилюють вимоги до дотримання прав сусідів. Зокрема, заборонено зводити споруди або встановлювати паркани, які перекривають доступ до сонячного світла чи порушують вентиляцію сусідніх ділянок. Також не допускаються зміни рельєфу, що можуть призвести до підтоплення, або створення надмірного шуму та інших незручностей для оточення. Загалом нові правила змінюють баланс між спрощенням процедур і відповідальністю власників: будувати стало легше, однак вимоги до дотримання принципів добросусідства значно посилюються.

Підготовлено за матеріалами КМУ

■ БЮДЖЕТНІ СПРАВИ

Митниця і бюджет

Кіївська митниця у березні внесла до Державного бюджету 21,5 млрд грн митних платежів.

Це на 21,1% більше, ніж у лютому 2026 року, та на 26,5% більше, ніж у березні минулого року. Таким чином показник доходів державного бюджету, доведений митницею на березень, виконано на 101,7% — бюджет додатково отримав понад 350 млн грн.

Середньоденні надходження митних платежів у березні склали 976 млн грн. Поєднання стабільної зовнішньоекономічної активності бізнесу та прозорості роботи митниці забезпечують наповнення державного бюджету, що є важливою складовою фінансової стійкості країни.

Підготовлено за матеріалами KYIVcustomsUA

■ ЮРИДИЧНА ДОПОМОГА

Фіналісти в категорії Pro Bono

Ця номінація відзначає масштаб і значущість нашої pro bono роботи та її реальний вплив для тих, хто потребує правової допомоги.

Для нас pro bono — це частина щоденної роботи. Після початку повномасштабної війни ми суттєво розширили цей напрям: окрім захисту прав військових і їхніх родин, працюємо з іншими соціально вразливими групами та проектами, де юридична підтримка є критично важливою.

Йдеться не лише про допомогу в окремих справах, а й про складні кейси, які формують підходи для подібних ситуацій у майбутньому.

Індивідуальне визнання отримала Анастасія Діденко, радниця LCF Law Group. Результати Chambers Europe Awards 2026 оголосять 14 травня у Мадриді.



Підготовлено за інформацією LCF Law Group

Діалог судової влади і медіа важливий для формування довіри

Представники Верховного Суду взяли участь у діалозі «Прозорість як передумова довіри: суд, медіа і суспільство», організованому Аспен Інститутом Київ спільно з Програмою підтримки ОБСЄ в Україні.

Голова Верховного Суду Станіслав Кравченко акцентував, що судова влада існує не тільки для того, щоб ухвалювати рішення. Її роль полягає також у тому, щоб суспільство визнавало ці рішення справедливими та легітимними.

У цьому контексті особливої ваги набуває роль медіа, які не лише інформують про діяльність судів, а й допомагають пояснювати зміст судових рішень. Саме взаємодія судової влади та відповідальних медіа сьогодні є важливим чинником формування довіри в суспільстві.

До участі в заході долучилися Секретар Великої Палати ВС Сергій Погрібний, судді ВП ВС Олександр Банасько та Олена Білоконь, судді ВС у Касаційному адміністративному суді Ян Берназюк, Андрій Загороднюк і Володимир Кравчук, суддя ВС у Касаційному господарському суді Єгор Краснов, судді ВС у Касаційному цивільному суді Василь Крат, Наталія Сакара та Владислав Шипович, судді ВС у Касаційному кримінальному суді Сергій Фомін та Олександра Яновська, Голова Комітету Верховної Ради України з питань свободи слова Ярослав Юрчишин, а також представники юридичних і суспільно-політичних медіа.

Під час обговорення учасники зосередилися на балансі між свободою медіа та незалежністю суду, а також на принципах комунікації, які сприяють відкритості, взаєморозумінню і зміцненню довіри між судами, журналістською спільнотою та громадськістю.

Діалог підтвердив спільне розуміння, що прозорість і відповідальна комунікація є ключовими умовами для формування довіри до судової влади.

Підготовлено за матеріалами ВС

Оновлення ЦК України

3 квітня 2026 року в приміщенні Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду відбувся захід з приводу висвітлення положень оновленого ЦК України.

Пропонується затвердити його другу назву — Кодекс права приватного, що підкреслює ідею єдності регулювання всіх приватних відносин, незалежно від того, у якій предметній сфері вони виникають. Загалом викладені концептуальні засади рекодифікації приватного права. Ключові структурні зміни передбачають: скасування ГК України як фундаментальну передумову рекодифікації; включення до ЦК України норм СК України (кн. VI), Закону України «Про міжнародне приватне право» (кн. VIII) та нової кн. IX про публічні цивільні справи; гармонізацію законодавства України з європейськими стандартами приватного права.

Зазначалося, що відбулися концептуальні новели, зокрема договір закріплено як джерело права; розширено перелік звичаїв як джерел (національний звичай, звичай мен-

шин, корінних народів); локальні акти юридичних осіб визнані джерелами права; засади приватного права розширено із 6 до 11; відмова від радянських категорій господарського відання та оперативного управління; запроваджено узурфрукт; держава віднесена до юридичних осіб публічного права.

Відтепер в Кодексі не наводиться навіть ориєнтовний перелік приватних відносин. Натомість діє загальне правило: під його дію падають відносини, які виникають на засадах приватного права. При цьому, саме суд має ідентифікувати природу відносин для того, щоб визначити їх правовий режим. Отже правове життя в Україні не зупиняється: сучасний європейський кодекс є потребою, а не розкішшю.

Підготувала **Олеся КОСТЕНКО**,
за матеріалами ВС

Інтеграція України до міжнародних антикорупційних стандартів

10 березня Верховна Рада України ухвалила закон про приєднання до Конвенції ОЕСР щодо боротьби з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях. Це важливий крок на шляху до членства в Організації економічного співробітництва та розвитку та виконання зобов'язань у межах євроінтеграції.

Що означає приєднання України до Конвенції ОЕСР? Приєднання до Конвенції — це не лише формальний крок, а й частина ширшого процесу інтеграції України до міжнародних антикорупційних стандартів. Конвенція ОЕСР передбачає ефективне переслідування державами-учасницями випадків підкупу іноземних посадових осіб у міжнародному бізнесі. Відповідно, Україна зобов'язується не лише вдосконалити законодавство, а й забезпечити його реальне застосування. Водночас, ратифікація Конвенції є обов'язковим етапом для вступу до ОЕСР і передбачена як окремий захід у Дорожній карті з питань верховенства права.

Які зміни Україна вже впровадила перед приєднанням? Ще на етапі підготовки до вступу, Україна внесла низку важливих змін до законодавства. Зокрема, ухвалено закони, які: запроваджують відповідальність юридичних осіб за підкуп іноземних посадових осіб та унеможливають відображення хабарів як витрат

у податковій звітності. Ці новації є складними для української правової системи, оскільки передбачають: автономне притягнення юридичних осіб до відповідальності; посилення фінансового контролю за незаконними витратами.

Чи означає це, що Україна вже повністю готова до участі в механізмах ОЕСР? Набрання чинності законом про приєднання до Конвенції прив'язане до ухвалення ще одного законопроекту (№15056), який має остаточно привести українське законодавство у відповідність до вимог Конвенції. До цього моменту зберігається невизначеність щодо повноцінної участі України в Робочій групі ОЕСР. Так, приєднання до Конвенції ОЕСР — це ще один доказ того, що Україна рухається до інтеграції у міжнародні економічні та правові системи. Водночас цей крок відкриває новий етап, на якому ключовим буде реальне виконання законів.

Підготовлено за матеріалами ЦППР

Аналіз проекту Трудового кодексу України

Продовжуємо розбір загроз проекту Трудового кодексу України, який підготували урядовці. Конфедерація вільних профспілок України, критикуючи документ, має пропозиції щодо того, як переформувати його.



Михайло ВОЛИНЕЦЬ,
народний депутат України, голова КВПУ, віцепрезидент ВОП



Отже, акцентую на критично важливих аспектах урядового проекту ТКУ, які мають принципове значення і мають бути враховані при доопрацюванні документа парламентом. Серед іншого, вимагаємо передбачити в проекті ТКУ норму, згідно з якою мінімальна заробітна плата не може бути нижче від розміру фактичного прожиткового мінімуму для працездатних осіб, оскільки це пряма гарантія ст. 43 Конституції України в частині забезпечення можливості кожної особи заробляти собі на життя своєю працею. Також необхідно внести до проекту ТКУ окремі глави, що регулюють особливості умов праці жінок, (зокрема — жінок, які виховують дітей), людей з інвалідністю, молоді, ветеранів та ветеранок Війни за Незалежність України.

Крім того бажано суттєво розширити положення глави «Безпека та охорона здоров'я працівників» проекту ТКУ, яка має складатися із низки статей, що встановлюють основоположні вимоги та засади у сфері правового регулювання безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі, соціально-економічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних засобів та заходів.

А також скасувати обмежений (3-місячний) термін для звернення працівника до суду у разі порушення роботодавцем законодавства про оплату праці (ч.2 ст. 241 проекту ТКУ потребує доопрацювання). При цьому виключити з проекту: дискримінаційні норми про призупинення трудового договору роботодавцем у випадку участі працівника у законному страйку (п.7 ч.2 ст.84 проекту ТКУ); усі положення, що стосуються локауту або інших форм узаконення тиску на працівників, що реалізують своє конституційне право на страйк (ст. 290-294 проекту ТКУ, а також всі норми, пов'язані з локаутом).

Бажано забезпечити перенесення до проекту ТКУ норм чинного КЗпП, що регулюють правовідносини працівника і роботодавця щодо забезпечення прав працівника на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та пенсійне забезпечення (ст.ст.253-256 чинного КЗпП); забезпечити перенесення до проекту ТКУ норми чинного КЗпП про обмеження максимальної тривалості понаднормового робочого часу — 120 годин на рік; встановити чіткі обмеження щодо встановлення гнучкого (зручного роботодавцю) робочого часу працівника (ст. 124 проекту ТКУ) — за згодою працівника та з попередженням не менше ніж за 2 місяці; забезпечити перенесення до проекту ТКУ норм Закону «Про відпустки», що скасовується (п. 10 Прикінцевих та перехідних положень), зокрема — щодо встановлення щорічної додаткової відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці та її тривалості до 35 календарних днів працівникам, зайнятим на роботах, пов'язаних із

негативним впливом на здоров'я шкідливих виробничих факторів, за Списком виробництв, цехів, професій і посад, затверджуваним Кабінетом Міністрів України (ст. 7 Закону «Про відпустки»), щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці та її тривалості (ст. 8 Закону «Про відпустки»), погодження з виборним органом первинної профспілкової організації графіків та черговості надання відпусток (ст. 10 Закону «Про відпустки») та ін.

Вкрай бажаним є виключення з проекту ТКУ нових, не передбачених чинним КЗпП підстав для звільнення працівника, зокрема — передбачених ст. 97 проекту:

- у разі порушення працівником вимог локальних нормативних актів роботодавця з безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі;
- за «розголошення державної, комерційної чи іншої захищеної законом інформації»;
- за вчинення аморального проступку працівником, який виконує виховні та навчальні функції, в тому числі у разі, якщо такі дії не пов'язані безпосередньо з роботою.

Вимагаємо забезпечити непорушність конституційного припису, згідно з яким захист трудових і соціально-економічних прав та інтересів людини і громадянина в Україні здійснюється профспілками, які мають рівні права перед законом та захист від впливу держави і роботодавців. З цією метою внести до проекту ТК відповідні норми, що містяться в чинному КЗпП України. Аналіз урядового проекту ТКУ підтверджує, що підходи наших держчиновників мало того, що суперечать Конституції, ще й остаточно перекреслюють перспективу повернення наших трудових мігрантів або вимушених біженців. Як і прагнення до життя і роботи в Україні висококваліфікованих працівників, які знають собі ціну. А також ставить жирний знак питання під євроінтеграційними процесами, адаптацією законодавства України, зокрема трудового, до високих стандартів ЄС. Цінностей цивілізованого світу, де працівник має права і голос. І так — попереду титанічна робота щодо недопущення прийняття цього Кодексу, якій може привести до легалізації кріпацтва.

Правові наслідки з визнання безвісно відсутнім або оголошення померлим

Родина повідомляють, що деякі військові частини почали звертатися до рідних військовослужбовців, які зникли безвісти, із пропозицією подати заяву до суду про: визнання безвісно відсутнім; оголошення померлим.



Наталія КОЗАЄВА,
приватний нотаріус

Саме тому публікую роз'яснення щодо правових наслідків таких рішень. Потрібно знати важливу річ: звернутися до суду може не лише родина. За законом будь-яка зацікавлена особа має право подати таку заяву. Це може бути: родина військовослужбовця; військова частина; інші особи, чий права пов'язані з цією ситуацією.

Однак для звернення до суду обов'язково потрібна юридична мета. Так у заяві має бути зазначено, для чого саме необхідне рішення суду, наприклад: отримання одноразової грошової допомоги; оформлення спадкового майна; вирішення майнових або правових питань. Суд розглядає ці обставини і приймає рішення, яке впливає на подальші юридичні дії родини. Тому перед зверненням до суду важливо добре розуміти всі правові наслідки такого кроку. У разі зникнення військовослужбовця можливі різні правові статуси, зокрема: зниклий безвісти за особливих обставин, безвісно відсутній, оголошений померлим. Ці статуси суттєво відрізняються за наслідками для родини, грошового забезпечення, шлюбних і майнових прав. У всіх випадках офіційний пошук особи триває.

1. Зниклий безвісти за особливих обставин (статус за Законом України «Про осіб, зниклих безвісти за особливих обставин»). Особа вважається живою, правоздатність зберігається. Майно не переходить у спадщину, але можлива опіка над майном через нотаріуса за місцем реєстрації зниклого. Шлюб не припиняється. Місце роботи та посада зберігаються, не виключається зі списків особового складу в/ч. Грошове забезпечення нараховується та виплачується. Виконавчі провадження не зупиняються. Розшук зниклої особи відповідними органами (Національна поліція, ЗСУ, СБУ тощо) не припиняється.

2. Безвісно відсутня особа (стаття 43 Цивільного кодексу України — встановлюється судом). Статус надаєть-

ся не раніше ніж через 1 рік після зникнення. Наслідки: можна призначити опікуна майна; можливість розірвати шлюб за ст. 107 СКУ (через ДРАЦС — навіть за наявності малолітніх дітей та спільного майна); особу виключають з обліку податкової, Пенсійного фонду; припиняється дія всіх доручень, трудових договорів; виключається зі списків особового складу в/ч після набрання чинності судового рішення; нарахування та виплата грошового забезпечення припиняється; Одноразова грошова допомога (ОГД) не надається, бо смерть не встановлена; виконавчі провадження зупиняються. Розшук зниклої особи відповідними органами (Національна поліція, ЗСУ, СБУ тощо) не припиняється.

3. Оголошена померлою (стаття 46 ЦКУ — через суд): шлюб припиняється; майно переходить у спадщину; особу виключають з обліку податкової, Пенсійного фонду; припиняється дія всіх доручень, трудових договорів; виключається зі списків особового

складу в/ч після набрання чинності судового рішення; нарахування та виплата грошового забезпечення припиняється; виконавчі провадження зупиняються; родина має право на одноразову грошову допомогу (ОГД). Розшук зниклої особи відповідними органами (Національна поліція, ЗСУ, СБУ тощо) не припиняється.

Виплати грошового забезпечення здійснюються щомісяця за наказом командира — до з'ясування обставин або до рішення суду про визнання безвісно відсутнім або оголошення особи померлою, але не довше, ніж до виключення з особового складу. ОГД (одноразова грошова допомога) надається згідно з Порядком виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі військовослужбовця, що передбачає офіційне встановлення смерті (в тому числі через судові рішення про оголошення особи померлою).

Висновок: у всіх трьох випадках, незалежно від юридичного статусу, офіційний розшук зниклої особи триває: Нацполіція, ЗСУ, СБУ, КШ2 тощо продовжують встановлювати її долю.

Але лише статус «зниклий безвісти за особливих обставин» зберігає за зниклою особою всі особисті та майнові права, а за родиною — право на грошове забезпечення.

Саме тому важливо зберігати цей статус, доки є надія і триває пошук.

■ АДВОКАТСКА ТАЄМНИЦЯ

Якщо під час обшуку вилучили телефон:

Чи можуть слідчі читати переписку з адвокатом?

Уявіть ситуацію: до вас прийшли із обшуком і забрали смартфон або планшет. А там — уся стратегія захисту, яку ви обговорювали зі своїм адвокатом у месенджері. Чи має право слідство використовувати це проти вас у суді?

Європейський суд з прав людини поставив крапку в цьому питанні. ЄСПЛ чітко постановив: адвокатська таємниця діє завжди. Листування є конфіденційним і недоторканим, навіть якщо воно зберігається на особистому гаджеті клієнта, а не адвоката.

Це надзвичайно важливий прецедент. Якщо ваші пристрої вилучили, правоохоронці не мають права читати переписку з

адвокатом. Але щоб правильно застосувати цю практику та виключити такі матеріали з доказової бази, потрібна миттєва і жорстка реакція професійного захисника.

Рішення ЄСПЛ у справі «Сегну та інші проти Чеської Республіки» від 18.12.2025.

Підготував **Дмитро МАРЦОНЬ,**
адвокат

Нотаріат як ДНК правової безпеки:

Чому за печаткою стоїть життя?

Тема є надзвичайно актуальною. Мої попередні дописи набрали велику кількість поширень та переглядів. Така активність свідчить про одне: суспільство відчуває гостру потребу в гідності, правді та реальній безпеці. Тому бажано поговорити не про технічні процеси, а про суть професії, якій я присвячую найкращі роки свого життя.

Нотаріат — це не сервіс і не сфера послуг. Це делегована державою функція захисту прав громадян. Останнім часом ми спостерігаємо спроби розмити межі між професіями нотаріуса та адвоката, наділивши посередників із продажу нерухомості функціями, що вимагають фундаментальної юридичної освіти та персональної відповідальності. Але зазирнімо в глибину — туди, куди не сягає око клієнта за філіжанкою кави...

Інтелектуальний фундамент, якого не бачать сторони. Шлях до права бути нотаріусом — це роки академічної підготовки, складні державні іспити та щоденне навчання. Це не техніка продажу — ми нічого не продаємо, це мистецтво правозастосування. Поки ви готуетесь до угоди, нотаріус розгортає справжній «цифровий щит», аналізуючи масиви даних, про які ви навіть не підозрюєте. Ось лише мінімальний перелік того, що ми повинні «просканувати»:

- майно та земля: ретельний аналіз історії об'єкта, державної реєстрації переходу прав, наявності записів про іпотеки, заборони чи арешти. Перевірка дозвільної документації в ЄДЕССБ і Земельному кадастрі, формування запитів та отримання історичних довідок БТІ; перевірка людини та її статусу: перевірка суб'єкта та справжності паспортів (чи не є вони викраденими або втраченими). Пошук осіб, які переховуються від влади чи перебувають у розшуку (зокрема зниклих громадян та дітей). Перевірка зареєстрованого місця проживання та дозволів органів опіки;

- життєві обставини: через ДРАЦС ми перевіряємо шлюби, розлучення, родинні зв'язки та навіть те, чи є живою особа, яка видала довіреність.

Глобальна безпека: пошук у санкційних списках, реєстрах боржників та посилений фінансовий моніторинг політично значущих осіб (ПЕП).

Судова історія: повний аудит судових справ і рішень щодо об'єкта та суб'єктів угоди. Довіра через кордони: перевірка бланків та запити до консульств для підтвердження справжності іноземних довіреностей.

Більшість цих запитів є платними для самого нотаріуса. Це не просто «витрати» —

це ціна вашої впевненості в тому, що завтра вашу угоду не визнають нікчемною.

Фіскальний форпост держави. Мало хто замислюється, що нотаріус — це ще й ключовий помічник держави у наповненні бюджету. Саме ми забезпечуємо контроль за справами податків із продажу нерухомості. Ми — той фільтр, який гарантує прозорість фінансових відносин між громадянином та країною.

Тиша архіву, що зберігається 75 років. Нотаріальний архів — це юридична пам'ять нації. Це задокументована історія власності на три чверті століття вперед. Коли ви щасливі йдете з офісу, нотаріус ще довгі години формує справу: прошиває, нумерує та описує кожну сторінку, створюючи вашу залізну доказову базу на десятиліття. Гідність без лобізму. Нотаріат — це інтелігентна професія. У нас немає агресивних лобістських груп. Наша сила — у професіоналізмі та державній довірі. Ми на повному самозабезпеченні утримуємо офіси, сертифікуємо робочі місця та несемо повну відповідальність за кожен свій крок.

Ми ніколи не скаржимося на складнощі. Ми з гідністю несемо цю відповідальність і своє податкове навантаження (18% ПДФО, 5% ВЗ, 22% ЄСВ) бо знаємо: за нашим підписом стоїть правовий порядок у державі та ваш спокій. Останнє десятиліття стало для нотаріату періодом безперервних випробувань. Це був тривалий шлях відстоювання інституційної стійкості перед низкою сумнівних експериментів: від реєстраційної служби й «уповноважених осіб» до сумнозвісних комунальних підприємств. Сьогодні ми є свідками чергової спроби девальвації правових стандартів через намагання розмити компетенції нотаріату та адвокатури на користь посередницьких послуг. Бережіть свої права та довіряйте професіоналам. А ми продовжуємо працювати — тихо, впевнено і за законом.

Завантажуйте «Мій нотаріус» — ваш прямий шлях до професійної допомоги, де знання мають справжню вагу.

Підготувала **Наталія КОЗАЄВА**

ПРАВОВА ДОПОМОГА

Рада адвокатів активізувалася

Відбулося засідання Ради адвокатів України. На порядку денному — питання діяльності органів адвокатського самоврядування, розгляд рішення Вищої ради правосуддя, низки звернень, а також обговорення стану та актуальних проблем функціонування системи безоплатної правничої допомоги.



Згідно із затвердженим порядком денним, члени РАУ мають розглянути питання щодо затвердження в новій редакції Положення про Раду адвокатів Черкаської області та Положення про Кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури Черкаської області. Окремо винесено на розгляд рішення Вищої ради правосуддя щодо вжиття заходів із забезпечення незалежності члена ВРП Р. Маселка у зв'язку з діями органів адвокатського самоврядування. Також до порядку денного включено розгляд трьох звернень, пов'язаних із поведінкою та законністю дій члена РАУ Сергія Осики: від заступниці начальника Департаменту міжнародного співробітництва Офісу Генпрокурора Ірини Діденко, адвоката Віталія Білоуса, а також самого С. Осики.

Окремим пунктом члени РАУ обговорять стан та актуальні проблеми функціонування системи безоплатної правової допомоги. Про рішення, ухвалені під час цього засідання РАУ, читайте у стрічці новин на сайті Національної асоціації адвокатів України.

Підготовлено за матеріалами НААУ

■ ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА

Карпати, які бачили ми...

Наші діти вже можуть не побачити ті Карпати, які бачили ми. Тихі, дикі, живі. Без доріг по хребтах, без гулу, без цього відчуття, що ти стоїш серед природи, яка ще не підлаштована під людину.

І поки ми про це тільки говоримо, в горах вже працює техніка. Там, де ще недавно були трава і вітер, зараз прокладають дороги. Ріжуть схили, знімають ґрунт, який формувалася століттями. Вирубують вікові буки не поодинокі а цілими ділянками. І на цих місцях з'являються бетонні майданчики, під'їзні шляхи та лінії електропередач. Полонина Руна, Боржава, інші хребти, місця, які ще вчора були дикими — змінюються прямо зараз. Це промислове освоєння. Не тому, що Карпатам не вистачає енергії. А тому, що тут є вигода.

Є пільги, є «зелені» тарифи, є можливість заробити. І високогір'я стало останнім простором, який ще не встигли зайняти. Поки люди сперечаються в коментарях, процес вже йде. Полонини — це не просто краєвид. Це жива система, яка формувалася дуже довго. Тут особливий ґрунт, свій ритм, свої рослини і тварини. Є види, які не ростуть більше ніде. Є птахи і кажани, які століттями рухаються цими хребтами. Є пасовища, які використовували покоління. Та коли приходять техніка — змінюється все. Зникають рослини, які не встигають відновитися. Тварини відходять або гинуть. Птахи більше не повертаються в ці місця. Пасовища втрачають свій вигляд і сенс. І разом з цим зникає тиша — те, заради чого їхали і місцеві, і туристи.

Карпати — це не пустир і не ресурсна зона. Це місце з характером, з історією, з ритмом, який не можна просто замінити на інший. Карпати, які ми знали, можуть залишитися лише в пам'яті. А те, що буде далі, залежить від того, що ми дозволимо сьогодні. Адже справа не тільки в природі. Справа в тому, що ми залишило після себе. Це карпатська Мудрість.

Підготувала **Олена КОВТУН**, спеціально для ЮВУ

Вирок ексдиректору аеропорту «Бориспіль»

Апеляційна палата ВАКС переглянула вирок у справі про зловживання під час передачі в оренду майна аеропорту «Бориспіль» в обхід конкурсних процедур та за заниженими ставками. 31 березня АП ВАКС пом'якшила вирок ексдиректору аеропорту «Бориспіль» та його підлеглий.

Нагадаємо, у березні 2023 року ВАКС визнав винними екскерівника аеропорту та начальницю служби орендних відносин у зловживанні службовим становищем та пособництві у цьому (ч. 2 ст. 364 КК). Обвинувачення стосувалося передачі держмайна в оренду поза конкурсом та за заниженою вартістю.

Апеляція пом'якшила покарання екскерівнику аеропорту «Бориспіль» Євгенію Дихне з 5 до 4 років позбавлення волі, а начальниці однієї зі служб аеропорту Олеси Левочки — з 4 до 3 років. Крім того, за-

суджені мають солідарно сплатити понад 1,33 млн грн матеріальної шкоди на користь Фонду держмайна, а також відшкодувати процесуальні витрати держави. Призначені судом першої інстанції: заборона обіймати певні посади (3 роки), та штраф — залишилися.

Вирок Апеляційної палати набирає чинності з моменту проголошення. Це означає, що засуджені мають розпочати відбування покарання. Водночас закон залишає право на касаційне оскарження у Верховному Суді.

Павло Вовк оскаржує своє звільнення з посади

Велика Палата Верховного Суду розглядала скаргу ексголови Окружного адмінсуду Києва Павла Вовка на звільнення.

Суддя у доповіді розповів, Вовк звернувся до Великої Палати Верховного суду щодо рішення Вищої Ради Правосуддя. ВРП погодилася із висновками дисциплінарної палати, згідно з якими в діях Вовка вбачається грубе порушення норм суддівської етики та стандартів поведінки, які забезпечують суспільну довіру до суду, що порочить звання судді та підриває авторитет правосуддя.

Що відомо про суддю Павла Вовка: він є останній голова ліквідованого у грудні 2022 року Окружного адміністративного суду Києва. 7 червня 2022 року НАБУ та САП скерували до суду справу за фактами вчинення дій з метою змови для захоплення державної влади, перешкоджання роботі Вищої кваліфікаційної комісії суддів, а також участі у злочинній організації і зловживанні впливом головою і суддями Окружного адміністративного суду м. Києва у змові з низкою інших осіб.

У цій справі «півок Вовка» фігурують окрім голови Окружного адмінсуду Києва



Павла Вовка ще десять осіб, зокрема, заступник голови ОАСК Євген Аблов, судді ОАСК Ігор Погребниченко, Ігор Качур, Богдан Санін, Олексій Огурцов, Володимир Келеберда, екскерівник Державної судової адміністрації Зеновій Холоднюк, а також два адвокати. Фактично зазначена організація ухвалювала замовні рішення у власних інтересах, а також в інтересах політичних еліт та бізнес-кіл.

18 березня 2025 року Вища рада правосуддя звільнила Павла Вовка.

Підготував **Сергій НАВАЛЬНИЙ** за матеріалами Цензор.НЕТ

Щодо протидії конфлікту інтересів у службовій діяльності

Існують недоліки законодавчих положень щодо врегулювання конфлікту інтересів пов'язані насамперед із відсутністю критеріїв розмежування понять «потенційний конфлікт інтересів», «реальний конфлікт інтересів», «уявний конфлікт інтересів», що перешкоджає однаково розумінню правил врегулювання конфлікту інтересів та підстав відповідальності за відповідні правопорушення. Законодавчого визначення потребують: строки самостійного врегулювання конфлікту інтересів, форма та порядок повідомлення про конфлікт інтересів, правила передачі публічними службовцями в управління іншим особам підприємств та корпоративних прав тощо.



У чинному Законі України «Про запобігання корупції» (далі — Закон № 1700-VII) окреслено основні різновиди конфлікту інтересів — потенційний і реальний — та запроваджено механізми протидії цьому явищу, проте нормативне визначення поняття «конфлікт інтересів» та/або «уявний конфлікт інтересів» відсутнє. Відповідно до Закону № 1700-VII реальним конфліктом інтересів є суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень. Потенційний конфлікт інтересів полягає в наявності в особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Спільною ознакою законодавчого визначення реального та потенційного конфлікту інтересів є наявність приватного інтересу особи та його зв'язку зі службовими чи

представницькими повноваженнями. Критерієм розмежування видів конфлікту інтересів є характер та ступінь впливу такого зв'язку на службову діяльність. Так, реальний конфлікт інтересів характеризується вже сформованою суперечністю між приватним інтересом та повноваженнями особи, яка не має абстрактного чи гіпотетичного характеру, а безпосередньо впливає на процес прийняття рішень або на вчинення чи невчинення конкретних дій. Ключовою ознакою реального конфлікту є фактичний вплив цієї суперечності на об'єктивність чи неупередженість поведінки посадової особи, що свідчить про настання негативних наслідків для належного виконання нею службових функцій. Натомість потенційний конфлікт інтересів відображає ситуацію, за якої приватний інтерес уже існує, однак його вплив на прийняття рішень або вчинення чи невчинення дій ще не реалізувався. Такий конфлікт має імовірнісний характер — приватний інтерес лише може вплинути на об'єктивність або неупередженість особи у майбутньому (ідеться не про наявну суперечність, а про ризик її виникнення за певних умов). Відмінність між ре-

альним і потенційним конфліктом інтересів полягає насамперед у часовому та функціональному вимірах: реальний конфлікт фіксує вже наявний вплив приватного інтересу на службову поведінку, тоді як потенційний конфлікт відображає ситуацію, у якій існують передумови для такого впливу, але він ще не настав.

Відповідно до частини першої статті 29 Закону № 1700-VII зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів здійснюється шляхом: 1) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів; 2) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняттям рішень; 3) обмеження доступу особи до певної інформації; 4) перегляду обсягу службових повноважень особи; 5) переведення особи на іншу посаду; 6) звільнення особи.

З наукового погляду, конфлікт інтересів завжди є ситуацією, зміст якої формується сукупністю різноманітних обставин, що визначають умови функціонування особи на певному етапі організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських дій і мають значення для обрання і реалізації оптимальних засобів здійснення управлінських функцій. Усвідомлення цього контексту дає розуміння багатогранності проблематики та спектру правового регулювання ситуацій довкола конфліктів інтересів. Виокремлення і класифікація типових ситуацій із множини можливих обставин зумовлюють появу різних дефініцій цього поняття та сприяють подальшому розширенню підходів до їх систематизації.

У європейській правотворчій практиці для розуміння конфлікту інтересів широко застосовується підхід, запропонований Організацією економічного співробітництва та розвитку (далі — ОЕСР), згідно з яким конфлікт інтересів визначається як суперечність між державними обов'язками та приватними інтересами публічної посадової особи. Такий конфлікт виникає тоді, коли приватні інтереси державного службовця можуть неналежним чином впливати на виконання ним своїх службових обов'язків і функцій.

Уявний конфлікт інтересів виокремлено в Керівних принципах ОЕСР щодо управління конфліктами інтересів на державній службі. Конфлікт інтересів вважається уявним у випадку, коли існують підстави вважати, що приватні інтереси посадової особи можуть неправомірно вплинути на належне виконання нею службових повноважень, хоча фактично такого впливу не відбувається. В інтересах забезпечення довіри суспільства до публічних інституцій міжнародні стандарти доброчесності, встановлені ОЕСР, передбачають, що публічні службовці повинні дотримуватися комплексу фундаментальних принципів врегулювання конфлікту інтересів, спрямованих на гарантування неупередженості виконання службових функцій. Інституційний вимір політики доброчесності передбачає створення в органах державної влади середовища, яке системно запобігає виникненню конфліктів інтересів. Для цього організації повинні

рівнях держав-членів ЄС, які залучені до управління коштами Союзу, незалежно від моделі їх адміністрування та на будь-якій стадії бюджетного циклу, включно з плануванням, аудитом і контролем (стаття 61 Фінансового регламенту ЄС). Документом заборонено фінансовим суб'єктам вчиняти дії, які можуть призвести до конфлікту їхніх власних (приватних) інтересів з інтересами ЄС. Вони також зобов'язані вживати належних заходів для запобігання виникненню конфлікту інтересів у межах своїх функцій та врегульовувати ситуації, які об'єктивно можуть сприйматися як конфлікт інтересів.

Аналіз нормативних джерел окремих держав-членів ЄС (Данії, Нідерландів, Словенії, Хорватії) дозволяє стверджувати, що моделі правового регулювання уявного конфлікту інтересів різняться за рівнем формалізації та способом імплементації, що демонструє різноманіття національних практик і правових традицій.

у господарських договорах, які укладаються у межах діяльності відповідного органу державної влади, без дозволу керівника цього органу;

3) володіння фінансовими інтересами чи цінними паперами або здійснення операцій із ними, якщо це може вплинути на службу неупередженість;

4) набуття фінансових інтересів, які роботодавцем визначені як несумісні з посадою;

5) отримання чи вимагання подарунків, винагороди або компенсації від третіх осіб, з якими посадова особа взаємодіє у рамках службових відносин.

У розумінні цього Закону державним службовцем визначається особа, яка перебуває на державній службі на підставі трудового договору, зокрема в органах державної влади, а також інших органах, що наділені регуляторними повноваженнями; здійснює трудову діяльність у юридичних особах приватної форми власності, якщо один з органів управління такої юридичної особи наділений публічно-владними повноваженнями, реалізація яких становить основний зміст її діяльності; виконує у зазначених органах та установах публічні функції без права на отримання винагороди.

На відміну від першої моделі правового регулювання уявного конфлікту (опосередкованої), яка базується на загальних принципах неупередженості та заборонах щодо здійснення певних дій посадовими особами, а уявна форма охоплюється опосередковано через виникнення сумнівів у неупередженості, друга модель (формалізована) передбачає пряме законодавче визначення поняття конфлікту інтересів, у якому поєднуються реальний, потенційний та уявний аспекти в єдину правову конструкцію або, навпаки, чітко розмежовуються. Приклади такої моделі є в законодавстві Словенії та Хорватії, яке містить поняття конфлікту інтересів.

У законодавстві держав-членів ЄС відсутні уніфіковані законодавчої моделі й варіативність юридичних конструкцій, що відображають вимоги доброчесності та попередження корупційних ризиків у публічному секторі. Тому правову природу уявного конфлікту інтересів визначають стандарти Організації економічного співробітництва та розвитку, згідно з якими уявний конфлікт інтересів має місце тоді, коли існують підстави вважати, що приватні інтереси посадової особи здатні неправомірно вплинути на належне виконання нею службових обов'язків. Нормативні підходи до визначення поняття конфлікту інтересів у національних правових системах держав-членів

Забезпечення функціонування ключових превентивних інструментів у протидії корупції перебуває на порядку денному ЄК

впроваджувати належні управлінські процедури, внутрішні політики та практики, спрямовані на своєчасне виявлення, розкриття та врегулювання таких ситуацій.

Організаційні механізми мають стимулювати службовців відкрито повідомляти про конфлікти інтересів і обговорювати їх, а також передбачати належні заходи для захисту розкритої інформації від можливого неправомірного використання третіми особами.

Забезпечення функціонування ключових превентивних інструментів у протидії корупції, зокрема запровадження ефективних правил щодо виявлення та врегулювання конфліктів інтересів у публічному секторі та щодо правомірної взаємодії між приватним і публічним секторами перебуває на порядку денному ЄК. Так, Регламентом (ЄС, Євратом) 2024/2509 Європейського Парламенту та Ради від 23 вересня 2024 року про фінансові правила, що застосовуються до загального бюджету ЄС (далі — Фінансовий регламент ЄС) визначено рамки запобігання конфлікту інтересів у межах бюджетного процесу ЄС, що охоплює широке коло фінансових суб'єктів, зокрема всі інституції ЄС, а також інших осіб, включно з національними органами влади на всіх

До першого типу належить система, де існують законодавчі обмеження для державних службовців щодо уявного конфлікту інтересів, без законодавчого визначення поняття конфлікту інтересів. Така модель побудована за принципом загального нормативно-правового регулювання, за якого відповідні ситуації охоплюються системою універсальних адміністративно-правових вимог до належної поведінки посадових осіб. Так, законодавство Нідерландів і Данії не містить формального визначення поняття конфлікту інтересів або його розмежування на реальний, потенційний чи уявний. Відсутність чіткої нормативної дефініції означає, що регулювання уявного конфлікту інтересів у цих державах здійснюється опосередковано через загальні принципи неупередженості, обмеження певних дій посадових осіб та зобов'язання уникати ситуацій, що можуть ставити під сумнів об'єктивність і неупередженість виконання службових функцій. Наприклад, у Нідерландах Законом про державних службовців 2017 року встановлено нормативні обмеження, зокрема щодо:

1) здійснення діяльності, здатної вплинути на належне виконання службових повноважень; 2) прямої чи опосередкованої участі



ЄС засвідчили існування двох основних моделей (опосередкованої та формалізованої) правового регулювання уявного конфлікту інтересів та його впливу на забезпечення публічної доброчесності.

Перша модель (Нідерланди, Данія). Характеризується непрямим, опосередкованим регулюванням уявного конфлікту інтересів через загальні принципи неупередженості, заборони певних дій та зобов'язання уникати 16 ситуацій, що можуть викликати сумніви в об'єктивності прийняття публічних рішень або виконання службових обов'язків. У цих державах відсутнє чітке законодавче визначення поняття конфлікту інтересів (включно з його уявною формою), а акцент робиться на превентивних заборонах, етичних стандартах та відповідальності роботодавців щодо запобігання конфліктам інтересів. Такий підхід є менш формалізованим, більш гнучким і спирається на внутрішні механізми адміністративного контролю.

Друга модель (Словенія, Хорватія). Демонструє високий ступінь формалізації та націленості на запобігання конфліктам інтересів. Уявний конфлікт інтересів визнається як ситуація, що створює враження або обґрунтовано сприймається як вплив приватних інтересів на виконання публічних функцій. Ця модель передбачає функціонування незалежних органів (Комісія з питань запобігання корупції у Словенії, Комісія з вирішення конфлікту інтересів у Хорватії), які виконують контрольно-наглядові, консультативні, освітні та правозастосовні функції.

Обидві моделі відповідають рекомендаціям Організації економічного співробітництва та розвитку щодо необхідності врахування не лише фактичного, а уявного впливу приватних інтересів, однак різняться за ступенем формалізації правил, методами врегулювання конфлікту інтересів, роллю та повноваженнями державних і спеціалізованих органів контролю. Перспективи законодавчого забезпечення запобігання й урегулювання уявного конфлікту інтересів в Україні пов'язані із прийняттям проекту Закону України «Про внесення змін до Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України щодо визначення особливостей застосування антикорупційних обмежень та врегулювання конфлікту інтересів в умовах проходження військової служби» (реєстр. № 13712 від 29.08.2025); уніфікацією законодавчих положень щодо забезпечення невідворотності відповідальності за корупційні правопорушення та виконанням рекомендацій ЄК, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення ЄС 2025 року, щодо виявлення та врегулювання конфлікту інтересів, забезпечення прозорості діяльності органів державної влади у взаємодії з інституціями громадянського суспільства та бізнесу, посилення інституційної спроможності антикорупційних органів.

Підготував **Лесь КУРІННИЙ**,
за матеріалами Дослідницької служби ВРУ

Про види конфлікту інтересів

Конфлікт інтересів — це ситуація, при якій службова особа, виконуючи свої обов'язки, має приватний інтерес, який хоча і не обов'язково призводить до прийняття неправомірного рішення або вчинення неправомірного діяння, але здатний до цього призвести.

Приватний конфлікт інтересів — будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі тими, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях.

Потенційний конфлікт інтересів - наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

Реальний конфлікт інтересів — суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень.

При цьому приватний інтерес не обмежується фінансовими чи матеріальними інтересами або тими інтересами, які дають службовій особі пряму особисту вигоду, в тому числі неправомірну. Це означає, що конфлікт інтересів може бути пов'язаний із цілком правомірними діями службовця як приватної особи, його належністю до громадських організацій, сімейними інтересами тощо, за умови, що ці інтереси здатні з певною вірогідністю реально спричинити неналежний вплив на виконання цієї службовою особою своїх службових повноважень.

Таким чином, незважаючи на те, що далеко не кожен конфлікт між службовими повноваженнями і приватним інтересом здатен призвести до неправомірних рішень чи діянь, кожен із конфлікту інтересів здатен створити таку ситуацію у випадку, якщо не буде вчасно та належним чином задекларований, оцінений та врегульований. Так, при потенційному конфлікті інтересів у особи наявний приватний інтерес у сфері, в якій вона виконує свої службові/представницькі повноваження. Така ситуація надалі впливатиме на об'єктивність особи під час реалізації повноважень.

При реальному конфлікті інтересів особа реалізує (повинна реалізувати) свої повноваження у сфері, де наявний приватний інтерес. Це викликає суперечність між повноваженнями і приватним інтересом, яка впливає на об'єктивність вчинення дій чи прийняття рішень. Суперечність полягає в тому, що, з одного боку, в особи наявний приватний інтерес, а з іншого, особа, яка уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, має виконувати свої службові обов'язки в інтересах держави, територіальної громади, виключаючи можливість будь-якого впливу приватного інтересу. Тому навіть за умови, що особа, маючи приватний інтерес, приймає об'єктивні та неупереджені рішення, вона вчиняє дії в умовах реального конфлікту інтересів.

Бронювання співробітників:

Що насправді змінює держава і чому це становить ризик для українського бізнесу?

Український бізнес сьогодні має дивитися на тему бронювання не як на вузьку технічну процедуру у сфері мобілізації, а як на симптом значно ширшої трансформації відносин між державою, працею і господарською діяльністю. Те, що публічно подається як удосконалення перевірок, посилення цифрової взаємодії та боротьба з фіктивними схемами, у правовій і управлінській площині означає дедалі більше: бронювання дедалі менше виглядає як стабільний правовий статус і дедалі більше — як режим безперервного підтвердження відповідності, прив'язаний до динамічної звітності даних у кількох державних системах одночасно. В цій точці виникає головний ризик для легального бізнесу: предметом перевірки стає вже не лише факт наявності підстав для бронювання, а й постійна безпомилковість цифрового профілю підприємства.

Владислав СМІРНОВ,

український підприємець, громадський діяч, публіцист



Юридично важливо відразу відділити міфи від норми. З 1 квітня не з'явився якийсь окремий «новий закон про полювання на фіктивне бронювання». Реальною правовою межею стало інше: бронювання, оформлені за старими правилами, втратили чинність, а подальше бронювання стало доступним лише тим підприємствам, які оновили статус критичності за новими вимогами; одночасно було відновлено стандартний строк розгляду заяв — 72 години. Отже, для бізнесу проблема полягає не в одноразовому «ввімкненні репресивного механізму», а в тому, що держава завершила перехід від тимчасового та частково ручного режиму до системи, де право на бронювання функціонує лише за умови постійної відповідності підприємства новому набору критеріїв і постійної коректності даних у цифровому контурі.

Сама правова рамка бронювання тепер уже принципово інша за своєю природою, ніж на початку великої війни. Постанова Кабінету Міністрів № 76 у чинній редакції не просто регулює порядок подання списків; вона вибудовує конструкцію, у якій бронювання пов'язане з категорією критично важливого підприємства, з квотами, з перевіркою умов працевлаштування, з підставами для анулювання відстрочки та з окремими спеціальними режимами для різних секторів. У межах цієї моделі кількість військовозобов'язаних, які можуть бути заброньовані, для більшості суб'єктів не є необмеженою; базовим правилом залишається ліміт, хоч у поточній редакції вже передбачено можливість перевищення 50%

за спеціальним рішенням Мініборони на підставі пропозицій міжвідомчої робочої групи, а для окремих категорій підприємств існують спеціальні режими. Це означає, що бронювання більше не є простим наслідком фактичної важливості працівника для бізнесу; воно стало адміністративно дозованим ресурсом, який держава розподіляє через нормативні фільтри.

Не менш важливо й те, що змінилася логіка доказування. Якщо раніше в центрі уваги часто був змістовний аргумент підприємства — кого і чому потрібно залишити для забезпечення діяльності, — то нинішня модель працює передусім через цифрову перевірку формальних ознак. Сервіс бронювання на порталі Дія прямо описує автоматичну перевірку того, чи працівник офіційно працевлаштований і чи є його дані в реєстрі «Оберіг». Окремий сервіс отримання відомостей про працівників із Реєстру військовозобов'язаних дає підприємству інформацію про статуси працевлаштування та бронювання, а сама логіка процесу побудована так, що на перший план виходить збіг даних між ЄДР, ПФУ, Дією та реєстром військовозобов'язаних. Це вже не модель, де держава спочатку оцінює господарську необхідність, а потім оформлює правове рішення. Це модель, де господарська реальність визнається лише настільки, наскільки вона коректно відображена у взаємопов'язаних державних базах.

Тут ось і виникає головна юридична й економічна небезпека для сумлінного бізнесу. Боротьба з фіктивним бронюванням

як така є легітимною державною метою. Проблема не в самому контролі, а в архітектурі цього контролю. Вона побудована так, що межа між реальним зловживанням і технічною або реєстровою невідповідністю стає небезпечно тонкою. Дія прямо визнає ситуації, коли працівник може відобразитися як працевлаштований за іншим підприємством через помилково внесений ЄДРПОУ, а також випадки, коли відомості про трудові відносини оновлюються через ПФУ не миттєво, а протягом певного часу. Це означає, що негативний наслідок для підприємства потенційно може настати не лише через недобросовісність, а й через реєстрову помилку, часовий лаг або збої міжвідомчої синхронізації. Правовий ефект тут украй важливий: ризик помилки в державній цифровій інфраструктурі фактично перекладається на приватного роботодавця.

Саме тому твердження, ніби «чесному бізнесу нічого боятися», є юридично недбалим і практично неправдивим. Сумлінний роботодавець може діяти без жодного наміру на зловживання, але опинитися в зоні ризику через затримку відображення кадрової події, помилку в коді ЄДРПОУ, несинхронність між ПФУ та реєстром військовозобов'язаних, неточність у статусі філії або інше формальне розходження. У такій системі право на бронювання стає не лише правомірним наслідком виконання критеріїв, а й фактично умовним станом, який може бути поставлений під сумнів щоразу, коли цифрове середовище перестає бути ідеально узгодженим. А ідеальна узгодженість — це вимога, яку в реальному господарському житті особливо важко витримувати не корпораціям із роздутим комплаєнсом, а саме живим компаніям воєнної економіки: з філіями, переведеннями, ротаціями, мобілізованими працівниками, змінною організацією праці та хронічним кадровим дефіцитом.

Ще один принциповий момент — асиметрія відповідальності. Держава вимагає від підприємства майже миттєвої та безпомилкової відповідності даних, але сама не бере на себе симетричної відповідальності за можливі помилки або затримки

власних реєстрів. Постанова № 1332, яка змінила правила інформаційної взаємодії та подання відомостей, передбачає дуже оперативну передачу даних про прийняття, переведення, переміщення, звільнення, поновлення, призупинення чи відновлення трудових відносин — не пізніше наступного дня. Водночас сама цифрова система передбачає багатоланкову взаємодію кількох державних контурів. Юридичний зміст цієї конструкції простий: держава централізує право на перевірку, але децентралізує тягар наслідків помилки. Якщо десь у ланцюгу виникає збій, реальну ціну за це платить не держава, а бізнес, для якого один інженер, один сервісник або один критичний логіст може означати різницю між функціонуванням і зупинкою.

Чинне регулювання бронювання фактично формує не єдиний режим, а кілька паралельних режимів із різною глибиною захисту. Для окремих секторів і категорій підприємств держава передбачає розширені можливості, а для інших — суворіші межі. Це з погляду оборонної політики може бути частково виправдано, але з погляду ринку означає нерівномірний розподіл кадрової стійкості. Підприємства, які не належать до привілейованих категорій, але є критичними для локальної економіки, сервісу, ремонту, медичного забезпечення, логістики або технологічного супроводу, часто змушені працювати в набагато тісніших межах. Для них будь-який збій у бронюванні — це не абстрактна проблема адміністрування, а прямий удар по виробничій спроможності. І саме тут видно головний концептуальний дефект системи: вона краще бачить формальну категорію підприємства, ніж фактичну вартість конкретної праці для економіки й оборони.

Показовою є і еволюція строків розгляду. На різних етапах держава то скорочувала строк обробки заяв, то повертала стандартні 72 години, а інформаційні повідомлення Дії та Мінекономіки прямо фіксують, що до 1 квітня 2025 року для підприємств з оновленим статусом діяв пришвидшений режим, після чого знову запрацював стандартний. На перший погляд, це дрібниця. Насправді ж у правовому сенсі це демонструє нестабільність самого адміністративного середовища. Для великого держоргану різниця між однією добою і трьома добами — технічний параметр. Для підприємства, яке тримає контракт, сервісну мережу, ремонтну бригаду, медичне обладнання чи логістичний маршрут, це вже фактор операційного ризику. Коли право бізнесу на

кадрову стабільність залежить від адміністративної динаміки, яка може змінюватися урядовим рішенням або оновленням сервісу, це вже не просто порядок бронювання. Це режим умовної передбачуваності.

Дуже важливо також не перебільшувати й не плутати різні правові сюжети. Постанова № 932 про експериментальний проект автоматичної верифікації відомостей щодо призовників, військовозобов'язаних та резервістів справді спрямована на оптимізацію і перевірку даних Єдиного державного реєстру, але сама по собі вона не є спеціальним актом «про фіктивне бронювання». Її значення інше: вона розширює загальну логіку автоматизованого очищення, уточнення й верифікації даних, а отже підсилює той самий цифровий контур, у межах якого працює й бронювання. Юридично це треба формулювати точно: держава не запровадила окремого нового складу порушення з 1 квітня, але вона послідовно підсилює систему, у якій право на бронювання залежить від якості та звірюваності цифрових відомостей про працівника та роботодавця. Саме така формула є коректною і стійкою до контраргументів.

Для українського бізнесу з цього випливає неприємний, але чесний висновок. Правовий ризик тепер полягає не тільки в тому, чи відповідає підприємство критеріям критичності, чи немає податкового та ЄСВ-боргу, чи дотримано лімітів і чи правильно оформлено трудові відносини. Ризик полягає ще й у тому, що всі ці елементи мають безперервно відображатися в цифрових системах коректно, одночасно й без затримок. Іншими словами, вартість комплаєнсу зростає: керівник, HR, бухгалтерія, юрист і кадровик уже відповідають не лише за документи, а й за постійну сумісність господарської реальності з державною цифровою моделлю цієї реальності. Там, де ці дві площини розходяться, виникає простір не лише для перевірки, а й для втрати фактичної стійкості підприємства.

Держава має повне право боротися з фіктивними схемами, але не має права будувати таку систему, в якій сумлінний бізнес стає залежним від бездоганності реєстрової еко-системи, що перебуває поза його контролем. Держава має право визначати критерії для бронювання, але не повинна підміняти змістовну оцінку господарської необхідності механічним культом цифрового збігу. Держава має право вимагати офіційного працевлаштування і прозорості, але не повинна конструювати ситуацію, в якій будь-яка помилка, лаг чи неузгодженість між системами працює насамперед проти підприємства,



яке тримає робочі місця, сплачує податки й забезпечує тил. Коли ж така модель стає нормою, бронювання перестає бути інструментом захисту економічної спроможності й починає виконувати іншу функцію: дисциплінувати бізнес через постійне нагадування, що його кадрова легальність є умовною, залежною і постійно перевірюваною.

Найточніша юридична формула цієї проблеми звучить так: нинішня система бронювання в Україні еволюціонує від моделі надання відстрочки на підставі встановленого статусу до моделі безперервного підтримання права на бронювання через динамічну цифрову верифікацію. У цій конструкції основний ризик для легального бізнесу створює не саме існування контролю, а поєднання трьох чинників: по-перше, адміністративної дозованості бронювання; по-друге, залежності від синхронізації кількох державних реєстрів; по-третє, асиметрії відповідальності, за якої системна похибка публічної інфраструктури матеріально б'є по приватному роботодавцю.

Тому українському бізнесу варто дивитися на нинішні зміни тверезо: перед нами не просто посилення порядку, а тест нової державної філософії. Її суть проста і тривожна: право на функціонування більше не вважається достатньо доведеним одним лише фактом реальної роботи, сплати податків, утримання штату й критичної ролі для економіки. Воно дедалі більше залежить від того, чи здатне підприємство щодня відтворювати для держави бездоганний цифровий портрет власної добросовісності. А це вже не сервісна держава. Це держава, яка підміняє зміст реєстром, довіру — перевіркою, а партнерство — умовною терпимістю. І якщо цю логіку вчасно не зупинити, завтра під питанням буде вже не лише бронювання, а сам принцип господарської автономії в країні, яка воює і водночас душить тих, хто ще здатен працювати.

Чверть століття виповнилось кримінальному кодексу України

Дух, буква, ревіталізація

1 квітня 2001 року Верховна Рада України ухвалила Кримінальний кодекс, який залишається чинним уже 25 років. З одного боку, це не надто тривалий період існування такого кодифікованого законодавчого акта. З іншого боку, особливо з огляду на суттєві, а подекуди й принципові соціальні трансформації, що відбувалися протягом цього часу, кримінальне право — у широкому розумінні цього поняття — виконувало і продовжує виконувати важливі завдання у забезпеченні функціонування держави. Це, своєю чергою, підкреслює необхідність постійної наукової уваги до його ключових властивостей і характеристик. Свої міркування з цього приводу висловлює завідувач лабораторії «Інновації у сфері кримінальної юстиції» Національного університету «ОЮА», доктор юридичних наук, доктор теології, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України Є.Л. Стрельцов.



Кримінальне право: зміст, сутність, диференціація визначень

Законодавству України про кримінальну відповідальність виповнилося 25 років. Відповідно до офіційного закріплення, воно репрезентоване Кримінальним кодексом України, який ґрунтується на Конституції України та загальноновизначених принципах і нормах міжнародного права (ч. 1 ст. 3 КК України). Зазначене законодавство, яке надалі позначатимемо як «кримінальне законодавство», слугувало й продовжує слугувати концептуальним орієнтиром для кількох поколінь представників різних сегментів юридичної спільноти — як у площині його наукового осмислення та практичного застосування, так і в контексті розроблення законодавчих і доктринальних новацій. Але, як мовили в давнину: «Respite post te, aspice ante te» — «Озирнись на те, що було; дивись на те, що попереду». Отже, аналіз функціонування кримінального законодавства протягом цього періоду дозволяє не лише осмислити витоки сучасних проблем, а й спрямувати роздуми на його подальший розвиток.

Водночас від самого початку слід зауважити, що кримінальне право, розглядаючи його в загальному плані, є складним соціально-правовим феноменом, який несе, умовно кажучи, не лише «галузеве» навантаження. Взагалі існує кілька фундаментальних правових сфер, що створюють підвалини для регулювання суспільного життя: зокрема, конституційне право за-

безпечує правове функціонування держави; цивільне право унормовує суспільні відносини; а кримінальне право визначає основні суспільні цінності, інтереси та блага, які потребують правової охорони, забороняючи при цьому діяння, що на них посягають. Тому кримінальне право потребує спеціального й ретельного аналізу — не лише з огляду на його нормативні форми та реальний правовий «травматизм» під час застосування, але й з урахуванням його сутності, глибинного сенсу та правової субстанції. Саме на цих аспектах, враховуючи ювілейні, підсумкові та перспективні контексти, стисло зосереджу увагу у цій публікації.

Починати слід з обов'язкової синхронізації понятійного апарату, що передбачає усвідомлення того, що така, умовно кажучи, єдність у визначенні феномена «кримінальне право» водночас не повинна нівелювати його багатогранність. Невизначеність проявляється, передусім, у «змішанні» понять, які характеризують різні складові цього феномена. Досить часто, опрацьовуючи поняття «кримінальне право» у публікаціях, неможливо одразу, а подеколи й узагалі, встановити, йдеться про кримінальне право як галузь, чи про кримінальне законодавство як нормативний масив? Такі тенденції призводять до низки негативних наслідків. Зокрема, виникають методологічні похибки, коли аналіз тексту закону подається як дослідження природи права, або спотворюється правозастосування, коли «буква» закону ототожнюється з «духом» права. Теоретично-понятійна «дезорієнтація» пере-

шкоджає розрізненню розвитку правової думки (науки) та статичності чинних нормативних положень (законодавства); спричиняє декларативність висновків і їхню аморфність; ускладнює визначення адресності наукових висновків та пропозицій — чи вони спрямовані на формування кримінально-правової політики, удосконалення законодавства, розвитку науки чи практичну діяльність. Особливо ускладнюється ситуація, якщо враховувати, що кримінальне право визначає й освітню та наукову діяльність. Тому змістовно-термінологічна визначеність і єдність у тлумаченні повинні бути присутні у наукових дослідженнях, нормативно-правових рішеннях та практичних висновках, а в необхідних випадках — спеціально визначатися. Це особливо важливо при диференціації кримінального права і кримінального законодавства. Наявність чіткої термінології сприяє (має сприяти) подоланню нормативного формалізму, адже дозволяє не лише «сухо» аналізувати чинний масив кримінально-правових «інструкцій» (законодавство), а й оцінювати його крізь призму фундаментальних цінностей і засад справедливості (право). Це створює можливості для критичного дослідження та еволюційного розвитку як окремої галузі права чи законодавства, так і всієї правової системи загалом. При цьому така теза не є лише ідеалізованою теоретичною концепцією, а має (повинна мати) конкретну практичну реалізацію.

Це казує на необхідність звернути увагу на основні положення кримінального права в широкому розумінні. Водночас слід наголосити, що у сучасних умовах таке дослідження має передбачати, умовно кажучи, «розширений» підхід. Він повинен охоплювати не лише традиційний аналіз системних ознак права — предмету, методу та функцій (див.: Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. проф. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Х. : Право, 2010. 456 с.), — а й враховувати й інші напрями, що здатні надати нове бачення проблеми та розширити мож-

ливості її вирішення. По суті, саме такий підхід, який поєднує традиційні та герменевтичні методи дослідження, дозволяє зосередитися на «сутності» та «духу» кримінального права. Це, своєю чергою, дає змогу більш рельєфно виявляти його справжнє призначення за межами «букви» закону, висвітлюючи фундаментальні цінності та соціальну функцію права.

Такий «розширений» підхід дає змогу зосередити увагу на двоїстій природі кримінального права, яка проявляється на трьох взаємопов'язаних рівнях, де кожний наступний рівень (пара) є продовженням, розвитком і конкретизацією попереднього. Незважаючи на зовнішню подібність, кожен елемент цієї тріади має різні аспекти «оцінки» права, його визначеності та продуктивності. Перший рівень визначає характеристику природи кримінального права через аналіз його сутності та змісту. Сутність відображає внутрішню ідею права — такі цінності, як справедливість, гуманізм та інші; зміст же є зовнішньою формою, у якій ідеї отримують нормативне закріплення. Друга пара демонструє «буття» права, що охоплює його природність і позитивність. Природність права свідчить, що його предметом, у широкому розумінні, мають бути об'єктивні цінності, блага та суспільні інтереси; позитивність же відображає волю держави, яка втілюється в законах і нормативних актах. Третя пара відображає, умовно кажучи, рівень дії права та включає його «дух» і «букву». «Дух» визначає мету, сенс, який має бути притаманний праву, тоді як «буква» — це текст нормативного акта чи закону. Поступово розглянемо ці три пари детальніше, щоб показати, як вони взаємопов'язані та взаємоповнюють одне одного у формуванні комплексного уявлення про кримінальне право.

Essentia Juris — Contentum Legis

Це відомий латинський вираз, який певною мірою диференціює сутність права та зміст законодавства, дозволяє звернути більш предметну увагу саме на природу права, зокрема природу кримінального права. Передусім, сутність права та зміст законодавства часто розглядаються як синоніми, позбавлені «змістовної» адресності. Наприклад, значення та співвідношення понять «справедливість» (у праві) та «визначеність» (у законодавстві) різняться. Справедливість — це очікування, яке суспільство покладає на право, тоді як визначеність (*nullum crimen, nullum poena sine lege*) — це вимога до тексту норми/ статті Кримі-



нального кодексу, що забезпечує його зрозумілість як для того, хто застосовує норму, так і для того, до кого вона застосовується. Аналогічно, «пара» гуманізм (право) — законність (законодавство) відображає відмінність мети та інструменту досягнення мети: гуманізм визначає мету, «совість» права, тоді як законність є формальним механізмом, через який ця мета реалізується. Інший приклад — динамізм (право) та стабільність (законодавство): правова думка, зважаючи на зміни в суспільних відносинах, повинна залишатися «живою», тоді як законодавство має зберігати певну «стійкість», аби забезпечувати стабільність правопорядку. Ще одна «пара» — легітимність для права та легальність для законодавства: легітимність відображає суспільне визнання правових норм і довіру до них, тоді як легальність забезпечує формальне закріплення цієї довіри через законодавчі процедури. Подібних прикладів можна навести значно більше, однак і цей стислий розгляд «взаємовідносин» та «взаємозалежності» права і законодавства демонструє наявність змістовного фундаменту, який «створює» кримінальне право, тоді як законодавство надає цьому фундаменту офіційну визначеність. Навіть такі короткі міркування дозволяють чіткіше визначити сутність права та змісту законодавства, підкреслюючи їхню взаємозалежність та взаємодію.

Такий підхід, виходячи із загальнофілософського розуміння, дозволяє розглядати сутність як внутрішню основу явища, його головну ідею та сенс. Це, так би мовити, відповідь на питання: «Що це насправді і навіщо воно існує?» Сутність явища, за своєю природою, повинна бути стабільною. Водночас зміст — це сукупність усіх елементів, процесів і зв'язків, що формують відповідне явище. У більш конкретному вимірі він

відображає відповідь на питання: «З чого складається дане явище та яким чином воно проявляється?» При цьому зміст традиційно характеризується більшою динамічністю порівняно із сутністю. Такий підхід характерний і для права, зокрема кримінального. У цьому контексті сутність, спрощено, полягає у створенні правової основи для охорони найважливіших соціальних цінностей, інтересів та благ у широкому розумінні, тоді як зміст проявляється у конкретних кримінально-правових приписах, закріплених у КК.

Єдність сутності та змісту дозволяє більш детально аналізувати кримінально-правову матерію з метою виявлення наявної основи, так званого ядра, яке умовно можна визначити як кримінально-правову ідею. У загальному вигляді така ідея проявляється через низку взаємопов'язаних складових. Перша складова — об'єкт охорони, що поєднує сутність (як необхідну умову дотримання суспільного правопорядку) та зміст (конкретні норми/статті КК), які разом забезпечують змістовно-формалізовану охорону найважливіших соціальних цінностей, інтересів та благ. Друга складова має державно-вольовий характер і спрямована на надання таким положенням обов'язково-нормативного змісту. Хоча авторство змін у законодавстві може належати науковцям, саме держава виступає інституційним «медіумом», що трансформує соціальні очікування та наукові пропозиції у нормативний інструментарій протидії кримінально-протиправним посяганням. Третя складова — соціальна мета, яка полягає в охороні та відновленні порушеного правопорядку й забезпеченні пропорційної реакції на порушення встановлених заборон.

(Далі буде...)

Огляд правових позицій:

Кримінальне-процесуальне право

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду — за лютий 2026 року.

У сфері кримінального права акцентовано, що: відповідно до статей 96-1, 96-2 КК України майно, що перебуває у спільній власності, підлягає спеціальній конфіскації, якщо співвласник, який є правопорушником, використав його як знаряддя чи засіб вчинення кримінального правопорушення.

Якщо майно, яке було використано як знаряддя чи засіб вчинення кримінального правопорушення, перебуває у спільній власності подружжя і було використано одним із подружжя в ході вчинення кримінально караного діяння, то таке майно підлягає спеціальній конфіскації в повному обсязі, оскільки його власник (той з подружжя, хто вчинив кримінальне правопорушення) усвідомлено використав його в протиправних цілях. Створення або функціонування закладу освіти на тимчасово окупованій території, а також виконання його керівником організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій у межах діяльності такого закладу за відсутності ознак органу влади не утворює складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 111-1 КК України.

У сфері кримінального процесуального права зазначено, що: роз'ясненню підлягають ті судові рішення, які прийняті за результатами судового провадження в судовому засіданні та якими вирішено питання, що становило предмет його розгляду; ухвала суду про зобов'язання слідчого, дізнавача чи прокурора вчинити певну дію під час досудового розслідування, постановлена після повідомлення про завершення досудового розслідування і відкриття матеріалів досудового розслідування, не відновлює досудове розслідування і перериває його строку.

Підготував **Василь ГОРБЕНКО**,
за матеріалами ВС

Про дарування коштів, що знаходяться на рахунку в банку

У практиці Верховного Суду сформувалося, по суті два взаємовиключних підходи щодо допустимості укладення договору дарування коштів, які знаходяться на рахунку в банку.

Касаційний адміністративний суд вважає, що такий договір допустимий, але має бути реалізований, і обдарований повинен вступити у фактичне володіння коштами, що знаходяться на рахунку дарувальника.

Касаційний цивільний суд натомість зазначає, що за своєю природою договір банківського вкладу передбачає, що банк приймає від другої сторони (вкладника) грошову суму (вклад). З внесенням вкладу до кредитної установи припиняється право власності вкладника на переданий вклад та виникають зобов'язальні відносини між банком та вкладником. Таким чином, вкладник не вправі розпоряджатися вкладом, внесеним на депозит банку, оскільки відносини власності у зв'язку з укладенням зазначеного договору трансформувалися у зобов'язально-правові відносини.

Обміркувавши викладене, касаційний суд зауважує, що:

- майнове право — це суб'єктивне цивільне право, спрямоване на майно, яке здатне до самостійного, незалежного від речі обороту як об'єкт цивільного права;
- майновими можуть бути як права на чужі речі, так і зобов'язальні за своєю сутністю права;
- під правом на вклад розуміється майнове зобов'язальне право вимоги, носієм якого виступає особа-вкладник (сторона договору банківського вкладу);
- дарування має бути спрямоване на збільшення майна обдаровуваного, що є безпосередньою метою договору дарування. Категорія «збільшення майна» охоплює й дарування не лише речей, а й майнових прав. Можуть бути такі способи дарування: а) передання дарувальником у власність обдаровуваного речі; б) передання обдаровуваному майнового права, що існує або виникне в майбутньому;
- парламентом розмежовано випадки, коли даруються дарувальником гроші (тоб-



то ті які не знаходяться на рахунку в банку чи іншій фінансовій установі), та власне коли право на вклад (тобто, коли дарувальник дарує майнове зобов'язальне право);

– право вкладника за договором банківського вкладу є майновим зобов'язальним правом вимоги, що становить об'єкт цивільного обороту. Тому його дарування слід кваліфікувати як безоплатне відчуження майнового права, яке відповідає як конструкції договору дарування, так і загальним принципам приватного права;

– сучасна цивілістична доктрина виходить з того, що автономія волі учасників цивільних правовідносин є фундаментальною засадою приватного права. Цей підхід підтримується і практикою касаційного суду, який підкреслює, що завдання приватного права полягає у створенні умов для максимальної реалізації приватного інтересу особи. У цьому контексті констатація неможливості дарування права на вклад без прямої законодавчої підстави суперечила б диспозитивному характеру цивільно-правового регулювання;

– якщо дарувальник подарував обдаровуваному право на вклад (тобто, майнове зобов'язальне право) на підставі нотаріально посвідченого договору і помер, обдарований, з урахуванням такої фундаментальної засади приватного права, як автономія волі, може реалізувати таке право на вклад після смерті дарувальника. Приватне право не повинно створювати для обдаровуваного штучні перешкоди в реалізації набутого ним майнового права на вклад.

Підготовлено за матеріалами ВС

Огляд актуальної судової практики

Найважливіші правові висновки, що матимуть значення для формування єдності судової практики.

Черговий щомісячний огляд актуальної судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду за лютий 2026 року. Серед висновків, згрупованих за різними категоріями справ, зокрема, такі:

1. У спорах, що виникають із питань захисту права власності, звернено увагу на те, що акт приймання-передачі реквізованого майна є не правостановлюючим документом, а лише засвідчує факт передачі. Його скасування не впливає на реєстрацію права власності держави та підриває право на компенсацію після скасування воєнного стану. Вимоги про повернення майна є передчасними до скасування правового режиму воєнного стану, за умови збереження майна та заявлення власником відповідної вимоги.

2. У спорах, що виникають із земельних правовідносин, зазначено, що належним способом захисту прав при несплаті за користування земельною ділянкою за договором про встановлення емфітевзису, є стягнення боргу (примусове виконання обов'язку в натурі), оскільки емфітевзис як речове право є відносно самостійним від договору, а підстави його припинення визначаються виключно законом.

3. У спорах, що виникають із трудових правовідносин, зауважено, що утримання коштів із заробітної плати працівника за його добровільною заявою на підтримку ЗСУ та гуманітарну допомогу постраждалим від агресії на період воєнного стану, є правомірним відповідно до ст. 127 КЗпП України. Відсутність доказів психологічного чи економічного тиску підтверджує законність утримань за волевиявленням працівника.

4. У спорах, що виникають із спадкових правовідносин, констатовано, що реєстрація місця проживання спадкоємця за однією адресою зі спадкодавцем не є достатньою підставою для підтвердження фактичного прийняття спадщини. Необхідно встановити факт постійного спільного проживання на момент відкриття спадщини.

5. У спорах, пов'язаних із відшкодуванням шкоди, зазначено, що медичний за-

клад відповідає за моральну шкоду, заподіяну пацієнту внаслідок неналежного виконання лікарем професійних обов'язків. Розмір відшкодування визначається судом з урахуванням характеру, обсягу, тривалості страждань, неможливості відновлення попереднього стану та засад розумності й справедливості.

Щодо застосування норм процесуального права вказано, що:

– Спір про стягнення вартості частки в статутному капіталі товариства розглядається за правилами цивільного судочинства, якщо позивачів не включено до складу учасників. Набуття корпоративних прав спадкоємцями не потребує рішення зборів учасників.

– Спадкоємець, який прийняв спадщину після смерті відповідача, має право на апеляційне оскарження судового рішення виключно як правонаступник спадкодавця у правовідносинах, а не як особа, яка не брала участі у справі, оскільки право власності виникло після ухвалення оскаржуваного рішення.

– Апеляційний суд не має підстав задовольняти апеляційну скаргу позивача та скасовувати рішення суду першої інстанції, яке було ухвалено на його користь, якщо відповідачі рішення не оскаржували.

6. У спорах щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС, констатовано, що:

– Під час воєнного стану розрахунок заборгованості за аліментами непрацюючого платника здійснюється, виходячи з останніх оприлюднених органом статистики показників середньої заробітної плати для конкретної місцевості, оскільки законодавець не вніс змін до порядку визначення заборгованості.

– Виконання рішення суду про поновлення на роботі завершується лише після видання наказу та фактичного допуску працівника до виконання обов'язків із забезпеченням реальної можливості працювати на попередніх умовах.

Підготовлено за матеріалами ВС

Огляд правових позицій:

Касаційний господарський суд

Актуальна судово-практична Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду за лютий 2026 року.



Узагальнені ключові правові позиції в окремих категоріях спорів, що належать до господарської юрисдикції, а саме: постанова у справі про банкрутство сформульовано висновок щодо незмінності черговості вимог кредиторів у разі зміни законодавства; постанови у справах щодо корпоративних спорів, корпоративних прав викладено правові позиції стосовно: юрисдикції спору про визнання протиправним та скасування наказу Мініюсту про анулювання реєстраційних дій про зміну керівника та кінцевого бенефіціарного власника; обрання головою установчих зборів та головою правління ОСББ особи, яка не є співвласником багатоквартирного будинку; відсутності в колишнього директора ТОВ права оскаржувати рішення загальних зборів, що стосується реалізації корпоративних прав учасників.

Наявні постанови у справах щодо земельних відносин та права власності, де викладено правові висновки щодо відповідальності постійного лісокористувача за незабезпечення охорони лісу від незаконної рубки третіми особами та неможливості легалізації самочинного будівництва шляхом державної реєстрації права власності або на підставі рішення третейського суду.

Підготувала **Валентина ДРЕМЛЮГА**,
за матеріалами КГС ВС

Подання на звільнення судді

Суддю Окружного адмінсуду Києва (ОАСК) Наталію Шевченко, яка фігурувала в «плівках Вовка» та уникала кваліфікаційного оцінювання, подали на звільнення.

Таке рішення ухвалила Перша дисциплінарна палата Вищої ради правосуддя. За подання проголосували чотири члени палати. Проти був лише Віталій Махінчук. Минулого тижня він також не підтримав подання на звільнення іншого судді ОАСК — Ігоря Качура.

Дисциплінарну справу проти Шевченко відкрили через її участь у зриві кваліфікаційного оцінювання суддів ОАСК у 2019 році. Тоді десятки суддів двічі не з'явилися на іспити до ВККС, посилаючись на хворобу. Наталія Шевченко була серед тих, хто пропустив обидва.

Під час розгляду справи інспекторка повідомила, що в матеріалах НАБУ є дані про розмову між Шевченко та колишнім головою ОАСК Павлом Вовком. За її словами, суддя обговорювала, як краще не з'явитися на оцінювання: взяти лікарняний чи послатися на підвищення кваліфікації.

Подання на звільнення Наталії Шевченко — це черговий крок до очищення судової системи від спадку ОАСК. На цьому тлі дивно виглядає позиція Віталія Махінчука, який уже не вперше голосує проти звільнення суддів цього суду. Тепер справу має розглянути Вища рада правосуддя у повному складі. Ми стежитимемо за процесом розгляду цієї справи і надалі.



Підготовлено за матеріалами ВРП

Визначення юрисдикції

Питання юрисдикції є дуже важливим у судочинстві. Юрисдикція має базуватися на суті спору, характері правовідносин, змісті та юридичній природі обставин справи.



Навіть якщо спір пов'язаний з діями органу державної влади, він може залишатися приватноправовим, якщо предметом оскарження є порушення корпоративних або майнових прав конкретних суб'єктів господарювання. Бюро економічної безпеки України (БЕБ) як орган, уповноважений забезпечувати економічну безпеку держави, має право звертатися до Міністерства юстиції України зі скаргою на реєстраційні дії у разі виявлення ознак порушення або обходу санкцій, застосованих відповідно до Закону України «Про санкції».

Такий висновок зробив Верховний Суд у складі палати Касаційного господарського суду для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав і цінних паперів.

Після зміни державним реєстратором відомостей про керівника та кінцевого бенефіціарного власника ТОВ, БЕБ, вважаючи такі дії такими, що могли порушувати санкційне законодавство, звернулося до Мін'юсту, який розцінив це звернення як скаргу, скасував реєстраційні дії та видав наказ про їх анулювання. ТОВ і компанія оскаржили цей наказ у суді, стверджуючи, що БЕБ не мала повноважень подавати скаргу.

Господарський суд, рішення якого апеляційний суд залишив без змін, позов задовольнив, після чого Мін'юст, не погодившись із такими судовими рішеннями, подав касаційну скаргу.

Верховний Суд ухвалою передав справу на розгляд профільної судової палати КГС

для можливого відступу від раніше висловленого висновку щодо господарської юрисдикції таких спорів, зазначивши, що вони можуть підлягати розгляду в порядку адміністративного судочинства, оскільки пов'язані з процедурними порушеннями Мін'юсту та захистом прав у сфері публічно-правових відносин, а також з огляду на віднесення законодавцем цієї категорії справ до юрисдикції адміністративних судів.

Палата КГС ВС для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав і цінних паперів, розглянувши сутність спору, встановила, що спір щодо скасування наказу Мін'юсту є приватноправовим, оскільки він безпосередньо впливає на корпоративну структуру, управління товариством і реалізацію корпоративних прав його учасників. Участь суб'єкта владних повноважень у таких правовідносинах не змінює природи спору, якщо його суть — захист корпоративних прав. Спір у справі безпосередньо пов'язаний з діяльністю та управлінням юридичною особою, отже позивач правильно звернувся до суду з позовом саме в порядку господарського судочинства.

За результатами розгляду КГС ВС скасував рішення судів попередніх інстанцій та ухвалив нове рішення — про відмову в позові. Постанова КГС ВС від 9 лютого 2026 року у справі № 910/10897/24.

Підготувала **Ольга КІЯШКО**, за матеріалами КГС ВС

Чи справді корупціонери уникають суворих покарань?

Під час тижневої підготовки судді Вищого антикорупційного суду в Національній школі суддів України обговорили нові підходи до відповідальності за корупційні злочини, зокрема призначення покарання на підставі угоди, укладеної у кримінальному провадженні щодо корупційного або пов'язаного з корупцією кримінального правопорушення.



З ключовою доповіддю виступив проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор Юрій Пономаренко.

Професор зосередив увагу на кардинальних змінах у кримінально-правовій політиці держави щодо корупційних правопорушень. За його словами, з 1 листопада 2024 року в Україні почали діяти нові підходи: особи, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією злочини, отримали можливість укласти угоди з прокурором про визнання винуватості. Такі угоди передбачають компенсацію завданої шкоди — повну або часткову, а в окремих випадках — і співпрацю зі слідством, зокрема, викриття інших правопорушників.

Натомість держава надає таким особам кримінально-правові преференції. Йдеться або про звільнення від відбування покарання з випробуванням (фактично — умовне засудження), або про призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено санкцією статті. Водночас, наголосив професор, поєднання цих двох механізмів не допускається.

Спікер окремо підкреслив, що навіть у разі звільнення від відбування покарання особа не уникає відповідальності: вона визнається винною, має судимість і перебуває під обмеженнями протягом іспито-

вого строку. У разі їх порушення можливе направлення на реальне відбування покарання. Професор також звернув увагу на потенційні корупційні ризики, що можуть виникати у зв'язку із запровадженням додаткових преференцій. Водночас він наголосив, що проблема полягає не лише в законі, а й в його застосуванні. «Будь-яким законом можна зловживати, але якщо бачити в кожному правоохоронцеві потенційно нечесну людину — це зруйнує систему», — зазначив науковець.

За словами Ю. Пономаренка, у відповідь на можливі ризики, необхідно посилювати контроль за правозастосуванням нових норм. Він також окреслив кілька рівнів проблеми: законодавчий, правозастосовний, політичний, доктринальний і соціальний.

Під час обговорення з суддями ВАКС, увагу було приділено як недолікам законодавчого регулювання, так і практичним труднощам, з якими вже стикаються суди. Формат зустрічі передбачав активний діалог між науковцями та практиками, що дозволило обмінятися позиціями та напрацювати підходи до застосування новел кримінального законодавства. Коментар професора Юрія Пономаренка можна переглянути на YouTube НШСУ за посиланням: youtu.be/7NwWBU0NoEM

Підготував Федір МОРОЗ,
За інформацією НШСУ

Щодо примусових заходів виконавців

Якщо рішення суду або іншого органу не виконується добровільно, воно підлягає примусовому виконанню. У такому випадку до справи долучається виконавець — державний або приватний.

Які саме примусові заходи можуть застосовувати державний або приватний виконавець? Повноваження визначені Законом України «Про виконавче провадження», який передбачає заходи примусового виконання рішення. Серед них: виконавчий збір (основна винагорода приватного виконавця) — у розмірі 10% суми, яка підлягає примусовому стягненню або вартості майна боржника, що підлягає передачі стягувачу за виконавчим документом. Штрафи — накладаються у разі невиконання рішення, що зобов'язує боржника виконати певні дії, а також у разі невиконання законних вимог державного виконавця; звернення стягнення на кошти та майно боржника — у тому числі їхній арешт, вилучення та примусова реалізація.

Арешт коштів і майна боржника — зокрема коштів на рахунках в банківських установах, нерухомості, транспортних засобів тощо.

Тимчасове обмеження у праві виїзду за кордон — за рішенням суду або постановою державного виконавця за рішеннями про стягнення аліментів.

Обмеження для боржників зі сплати аліментів — якщо заборгованість перевищує чотири місяці (зокрема щодо керування транспортними засобами, користування зброєю та права полювання).

Розшук особи або її майна — розшук боржника здійснюється правоохоронними органами за рішенням суду, розшук транспортних засобів здійснюється за постановами виконавців.

Виконавче провадження — це механізм, який забезпечує реальне виконання рішень та захист прав людей. Дізнатися, як отримати інформацію про відкриті виконавчі провадження, наявні борги та реквізити для сплати заборгованості, можна з відеогайду, підготовленого Міністерством юстиції: is.gd/MSAfaHa

Підготовлено за матеріалами Мін'юст

Орбан не отримає ні російської нафти, ні європейських кредитів

Європейська Комісія заморозила кредит у розмірі 16 млрд євро для Угорщини через блокування Будапештом допомоги Україні.

Євросоюз заморозив затвердження кредитного плану для Угорщини щодо оборонної програми SAFE на суму понад 16 млрд євро через те, що Будапешт блокує виділення 90 млрд євро на військову допомогу Україні. Про це повідомляє агентство АЕАС.

У Єврокомісії офіційно заявляють, що «оцінка заявки на отримання Угорщиною кредитів ЄС продовжується, і Комісія затвердить план Угорщини, коли він буде остаточно готовий». Однак у кулуарах ЄК відверто говорять, що Єврокомісія не хоче виділяти гроші Будапешту, оскільки угорський прем'єр Віктор Орбан «порушує принцип лояльного співробітництва та блокує фінансування країни, яка воює з росією».

У грудні 2025 року лідери країн ЄС погодили надання Україні кредиту на 90 млрд євро, проте пізніше Будапешт заблокував процедурні рішення. Головною причиною, як стверджує угорська влада, є припинення транзиту російської нафти через українську територію після удару росії по трубопроводі «Дружба» наприкінці січня.

Як стало відомо під час формування контенту номеру, Орбан програв вибори в Угорщині. На парламентських виборах в Угорщині впевнено перемагає опозиційна партія «Тиса» на чолі з Петером Мадяром. Партія «Фідес» Віктора Орбана, яку активно підтримує Росія та команда Дональда Трампа, зазнала поразки. Про це свідчать соціопитування перед виборами та попередні дані виборчої комісії Угорщини. Віктор Орбан визнав поразку адже після підрахунку 99% голосів, за даними виборчої комісії Угорщини, «Тиса» отримує 138 місць у парламенті, а «Фідес» — 55.

62-річний Віктор Орбан, який керував країною 16 років, у зверненні вже визнав поразку: «Результат виборів очевидний і болісний». Мадяр, лідер партії «Тиса», написав у себе в соцмережах, що Орбан зателефонував йому і привітав.



Підгоувала Яна ХОЛОД,
за матеріалами зарубіжних ЗМІ

У відносинах України і ЄС багато лозунгів і мрій

Вже час навести різкість щодо термінів, графіків і зобов'язань

Єврокомісар з питань розширення Марта Кос оголосила сьогодні в Брюсселі, що Україна не може вступити до Євросоюзу у 2027 році.



Саме така пропозиція з'явилася в одному з мирних планів, і її переносили в наступні редакції дорожньої карти закінчення війни. Також розглядався варіант reverse enlargement — спочатку отримати членство з обмеженим функціоналом, а потім поступово виконувати всі вимоги.

Важливо нагадати, що Україна в цих переговорах є не прохачем благодійних кредитів, але ключовим безпечним партнером. Саме Україна прикриває східний фланг і стримує всі російські ризики. І очікувані 90 млрд — не подарунок, але інвестиція у спільну безпеку в регіоні. Добре, що Україна отримала деталі на вимоги всіх переговорних кластерів, приведення економічних і екологічних стандартів до рівня ЄС — це наша зацікавленість.

Хоча ми розуміємо, що деякі з пунктів — довго й дорого, тому треба перехідні періоди і додаткові фонди. Отримані маяки по кластеру Fundamentals варто конкретизувати — показати, що саме означає «прогрес у реформі адвокатури» — це модель якої з країн ЄС треба запровадити? Мабуть, це передбачає посилення процесуальної незалежності? Кожен із політичних індикаторів має наближати до норм і стандартів ЄС і відповідати наявним міжнародним документам і моделям успішних країн ЄС, а не віддаляти від кращих стандартів.

Десь у графіку інтеграції треба передбачити поновлення доступу українських товарів на ринки ЄС без мита і тарифів, на рівних умовах з виробниками ЄС, і звичайно з дотриманням всіх стандартів і ліцензій.

Відносини мають бути відкритими та прозорими, а плани — конкретними та реалістичними. Щоб не було як із вступом Туреччини.

Підготовлено за матеріалами дебатів ВРУ

Процедура перегляду справ у ВСУ не досконала

Рішення ЄСПЛ у справі «Ващенко та Третяк проти України» — про що воно насправді?

Європейський суд з прав людини в рішенні у справі «Ващенко та Третяк проти України» визнав порушення у зв'язку з незабезпеченням єдності практики Верховним Судом.

Експерти кажуть, що таке трактування не відповідає дійсному змісту цього рішення. Нагадаємо, що у 2016–2017 роках відбулося суттєве реформування судів касаційної інстанції в Україні й замість вищих спеціалізованих судів та Верховного Суду України почав функціонувати Верховний Суд. Істотних змін зазнали також процесуальні інструменти забезпечення єдності судової практики. Найвні до цього інструменти були визнані неефективними, внаслідок чого їх, власне, і було змінено.

Рішення у справі «Ващенко та Третяк проти України» (№ 42489/16 та № 74213/17) стосується саме інструментів, які існували до згаданої реформи 2016–2017 років, а констатоване в ньому порушення є черговим переконливим підтвердженням необхідності проведених змін. У цьому рішенні ЄСПЛ дійшов висновку, що скасування остаточних та обов'язкових до виконання судових рішень у результаті їх перегляду Верховним Судом України на підставі судової практики, сформованої після ухвалення цих рішень, не відповідало принципу *res judicata* — одному з елементів принципу правової визначеності.

На момент розгляду справ заявників у цій справі на національному рівні Верховний Суд України керувався положеннями тодішнього адміністративного й цивільного процесуального законодавства. Це законодавство дозволяло сторонам у провадженнях, розгляд яких уже був завершений остаточним рішенням суду касаційної інстанції, звертатися до Верховного Суду України з проханням про екстраординарний перегляд рішень нижчих судів в адміністративних та цивільних справах на тій підставі, що після остаточного рішення в наступних судових рішеннях відбулося інше застосування матеріального права.

ЄСПЛ вже оцінював зазначену процедуру перегляду у ВСУ, визнавши, що вона

не становила ефективного національного засобу правового захисту, яким могли скористатися сторони, оскільки сама природа підстав, на яких її можна було вимагати, породжувала невизначеність: вони повністю залежали від фактора, що не підлягав контролю сторін, а саме від майбутніх гіпотетичних змін у судовій практиці, які могли відбутися в будь-який момент протягом однорічного строку з дати оскаржуваного рішення касаційного суду (див. «Вестра, ПП та інші проти України» (ухв.), № 60680/16 та 6 інших, §§ 51–56, 2 вересня 2025 року).

З огляду на викладене вище ЄСПЛ дійшов висновку, що остаточними національними рішеннями у справах компаній-заявників були ті, що набрали законної сили до подання заяви про перегляд (там само, §§ 57–58).

Зрештою, ЄСПЛ зазначає, що немає жодних ознак того, що скасування остаточних судових рішень у справах заявників було обумовлено необхідністю виправлення помилки, що мала справді фундаментальне значення для судової системи, або обставинами істотного та переконливого характеру. Це було результатом рутинного застосування правових положень, які на той час дозволяли ставити під сумнів остаточні та ті, що підлягають виконанню, судові рішення лише з тієї причини, що пізніша судова практика вказувала на інше рішення.

Таким чином, рішення ЄСПЛ не стосується чинної системи забезпечення єдності практики Верховним Судом, не містить її аналізу та оцінки. Його зміст радше підтверджує необхідність проведених змін процедур, які діяли до судової реформи 2016–2017 років.

Підготовлено за матеріалами ВС

Європейський напрям

Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції оприлюднив Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2025 рік.



Документ фіксує подальший прогрес України у впровадженні реформ та наближенні законодавства до стандартів Європейського Союзу. За підсумками року загальний рівень виконання Угоди зріс до 84% — це на 3 відсоткові пункти більше, ніж у 2024 році (81%). Уряд підкреслює, що імплементація Угоди, включно з Поглибленою та всеохопною зоною вільної торгівлі (DCFTA), залишається ключовим інструментом інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та підготовки до майбутнього членства.

Кабінет Міністрів України виконав 81% заходів, Верховна Рада — 74%, інші органи державної влади — 68%. У 2025 році найбільш динамічний прогрес зафіксовано у фінансовому секторі (приріст 8%, загалом 82%), соціальній політиці та трудових відносинах (приріст 7%, загалом 87%), митній сфері (приріст 5%, загалом 96%) та сільському господарстві (приріст 5%, загалом 79%).

Водночас окремі сфери вже наблизилися до повного виконання зобов'язань. Йдеться, зокрема, про статистику та обмін інформацією (100%), освіту, навчання та молодь (99%), а також інтелектуальну власність (98%). Оприлюднений звіт свідчить про системну роботу українських інституцій у напрямку євроінтеграції. Водночас подальший прогрес вимагатиме збереження темпів реформ та фокусу на секторах, де рівень виконання залишається нижчим.

Підготовлено за матеріалами опублікованими КМУ

Коли висновок судового експерта перетворюється на папірець

У Вищій школі адвокатури НААУ відбувся вебінар з практичних аспектів роботи із судовими експертизами. Спікером виступила адвокат, д.ю.н., к.е.н., голова комітету експертного забезпечення адвокатської діяльності, проректор ВША НААУ Віолета Федчишина.



«Висновок експерта є одним із доказів, а деколи — надзвичайно важливим доказом», — зазначила спікер на початку. Саме тому перший крок після ознайомлення з будь-яким висновком має бути незмінним: перевірити експерта в Реєстрі атестованих судових експертів.

Реєстр ведеться Мін'юстом і містить відомості про кожного атестованого експерта — з яких спеціальностей, коли свідомство було дійсним, а коли — ні. Окремо спікер зупинилася на системі судово-психіатричних установ, яка, за її словами, є джерелом «неоднозначної полеміки». Судово-психіатричні експертизи мають право проводити виключно 22 філії Інституту судової психіатрії МОЗ — і лише вони. Психіатричні лікарні комунальної власності такого права не мають. Окремо вона наголосила: Київська міська психоневрологічна лікарня, що розташована у селищі Глеваха, не є жодною з цих 22 філій, а тому висновки її спеціалістів слід вважати недопустимими доказами.

Важливою є й норма про роботу поза межами місця роботи: якщо в реєстрі зазначено, що експерт є працівником, наприклад, Львівського інституту судових експертиз, але висновок складено на бланку приватної фірми або від власного імені — то експерт

на це не мав права, і тому цей висновок є недопустимим доказом, — підкреслила В.Федчишина.

У вступній частині висновку обов'язково зазначається перелік наданих об'єктів дослідження з точністю до кількості аркушів, дати та номери, і експерт повинен використовувати виключно ці об'єкти. Якщо є розбіжності — це підстава для скарги: вважається, що експерт самостійно зібрав матеріали, що є дисциплінарним проступком. Перелік підстав для дисциплінарної відповідальності за ст. 14 закону «Про судову експертизу» охоплює: самостійне збирання матеріалів або вибір вихідних даних;

- вирішення питань поза межами кваліфікації чи питань права;
- застосування руйнівних методів; порушення вимог до оформлення висновку;
- безпідставне затягування строків.

При цьому не будь-яка помилка є підставою для провадження: орфографічні, пунктуаційні, граматичні або стилістичні помилки дисциплінарним проступком не вважаються — так прямо передбачено п. 10 наказу Мін'юсту «Питання діяльності Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України» від 6.05.2025 №1224/5.

Скаргу до Центральної експертно-кваліфікаційної комісії (ЦЕКК) потрібно подати не пізніше трьох років з дня складення висновку. Стягнення передбачає три ступені: попередження, тимчасове зупинення права та припинення права за відповідною спеціальністю. Останнє можливе лише при грубому одноразовому порушенні або системних порушеннях.

Існує показовий кейс із товарознавчими експертизами. В одному з висновків посилання на методику у вступній та дослідницькій частинах відрізнялися: в першій значився Данюк, у другій — Дацюк. «Ні Дацюка, ні Данюка я ніколи не чула», — зізналася спікер. Виявилось, що обидва — одна й та сама особа, яка надрукувала методику, розроблену ще Харківським НДІСЕ і внесено до реєстру. «Але Данюк є просто та особа, яка надрукувала цю методику, яку роздали всім судовим експертам-товарознавцям», — зазначила спікер. Експерти автоматично переносять одне й те саме посилання з висновку до висновку — не перевіряючи, чи актуальна методика.

Так, в одній справі налічувалося 10 висновків і 25 рецензій, частина рецензентів спочатку критикувала висновки, а потім самі склали такі самі, керуючись тими самими нормами.

Натомість головний інструмент — ґрунтовно підготовлений допит експерта в суді. Саме це, на переконання спікера, дає суду можливість побачити об'єктивну картину. А для підготовки до допиту варто звернутися до другої частини наказу Мін'юсту від 8.10.98 №53/5, де по кожній експертній спеціальності визначено перелік питань, що входять до компетенції експерта.

Замість висновку. Про справу, що розглянута Королівським судом правосуддя Лондона наприкінці 2025 року: вирок було скасовано після того, як людина провела у в'язниці 39 років через помилку експерта. «Це просто велика трагедія, що експерти допускають страшні помилки.

Підготувала Віолета Федчишина — адвокат, д. ю. н., проректор Вищої школи адвокатури НААУ, голова Комітету НААУ з питань експертного забезпечення адвокатської діяльності.

Специфіка розгляду справ щодо корупційних злочинів

Заступник голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду Наталія Антонюк відкрила фахову дискусію щодо розмежування корупційних злочинів та специфіки розгляду цієї категорії справ, яка триває в межах підготовки суддів Вищого антикорупційного суду, що проводиться Національною школою суддів України.

У своєму вступному слові Наталія Антонюк наголосила на важливості постійного діалогу між суддями обох судів: Верховного Суду та ВАКС. За її словами, таке обговорення дискусійних правових питань дає можливість вчасно реагувати на проблеми, адже корупційні справи вочевидь мають певну специфіку розгляду.

Суддя виокремила ключові проблеми, що ускладнюють роботу суддів:

- почергова неявка учасників у судові засідання;
- заявлення значної кількості об'ємних клопотань, які дублюють одне одного;
- кількогодинна або кількаденна тривалість виступів учасників і неможливість суду їх обмежити тощо.

Окрему увагу спікерка звернула на те, що процесуальний закон не може передбачити абсолютно всі випадки, які виникають в ході розгляду. Однак він визначає принципи процесу, які є фундаментом для діяльності суду. Процесуальний закон є живим інструментом у руках суддів.

Доповідачка звернула увагу на висновки ККС ВС у справі № 686/5214/15-к (провадження № 51-3953км18), яка стосується ст. 369-2 КК України. Так, у цій справі Суд констатував, що суб'єктом злочину, передбаченого ст. 369-2 Кодексу, може бути будь-яка особа, яка в уяві того, хто здійснює підкуп,

здатна здійснити реальний вплив на службову особу, уповноважену вчинити або утриматися від вчинення дій, за які надається неправомірна вигода. Та обставина, що така особа є службовою особою, в повноваження якої не входить вирішення питання, у якому зацікавлений хабародавець, не виключає можливості для неї бути суб'єктом злочину, передбаченого ст. 369-2 КК України.

Також важливим є висновок про відмежування злочину, передбаченого ст. 368 КК України, від злочину, передбаченого ст. 369-2 КК України, для чого визначальним є з'ясування питання, чи входить вчинення дії (бездіяльності) до повноважень особи, якій передається неправомірна вигода.

Наталія Антонюк також звернула увагу на те, що в одному із проваджень ККС ВС зазначив, що фотографування і збереження зображень з месенджерів на мобільному телефоні не потребують спеціальних знань, тож якщо такі дії вчинені оперативним працівником, немає підстав вважати недопустимими здобуті докази (справа № 285/3755/20 (провадження № 51-611км25)).

Наприкінці діалогу суддя відповіла на запитання суддів ВАКС.

Підготовлено за матеріалами ВС



Нова схема з безпілотниками

Викрито масштабну міжрегіональну схему привласнення та продажу безпілотників, переданих військовим у межах державного проекту «Армія дронів».

Про це повідомляє Офіс генпрокурора. Слідством було встановлено, що до організації схеми причетний командир підрозділу однієї з військових частин ЗСУ, а також двоє цивільних співників. З листопада 2024 року по березень 2026 року військовослужбовець організував схему систематичного незаконного списання безпілотних авіаційних комплексів, які перебували на обліку військових частин і виконували бойові завдання на лінії бойового зіткнення. Йдеться саме про БПЛА, які надходили до підрозділів у межах проекту «Армія дронів». Злочинна схема діяла одразу в кількох регіонах і охоплювала території Донецької, Харківської, Запорізької, Дніпропетровської та інших областей України.

Зловмисники незаконно списували безпілотники з обліку, після чого передавали цивільним співникам для подальшого продажу через спеціалізовані інтернет-платформи з використанням анонімних акаунтів. Зберігали БПЛА в житлових і господарських приміщеннях, а також у приміщеннях поштового оператора. Учасникам групи інкримінують привласнення понад 343 одиниць БПЛА різних типів.

Загальна вартість незаконно привласненого майна, за матеріалами слідства, становить 15 233 439 гривень. Також було встановлено, що кошти, здобуті злочинним шляхом, імовірно використовувалися для придбання нерухомості, транспортних засобів та ювелірних виробів. Так, командир батареї протягом 2025 року незаконно придбав активи на суму понад 10,7 млн грн, що суттєво перевищує його законні доходи. Щоб приховати походження майна, нерухомість і транспортні засоби, за версією слідства, оформлювали на близьких осіб — дружину та матір.

Підготовлено за матеріалами ОГПУ

Щодо примари вступу до Євросоюзу...

Незважаючи на здійснення нашою державою героїчного спротиву окупантам по всій лінії зіткнення, коли нам, на жаль, інколи доводиться відступати та залишати свої території. Терпіти постійні масовані обстріли мирного населення і ракетами, і безпілотниками, що неминуче тягне за собою не тільки смерть наших людей, а й пошкодження та навіть знищення об'єктів критичної інфраструктури.

Олексій БАГАНЕЦЬ,

заступник Генерального прокурора (2000-2002, 2005-2006, 2014-2015 рр.), заступник голови Союзу юристів України, почесний президент Асоціації слідчих України, віце-президент Світового конгресу українських юристів, адвокат, кандидат юридичних наук, заслужений юрист України, стрілець Тероборони м. Києва



В умовах, коли Україна все менше і менше отримує від наших союзників військової допомоги, одочасно Європа продовжує, вибачте, заганяти нас «в стійло», вимагаючи все більше і більше втрачати свої позиції як незалежної і вільної країни, тим самим фактично вводячи відносно нас зовнішнє управління. Тобто, Україні сьогодні доводиться захищатися як від зовнішнього лютого ворога, так і від так званих партнерів які взагалі не звертають уваги на реальну можливість захоплення москалями силою ще більше наших територій, що неминуче потягне за собою збільшення втрат наших людей від війни. Газета «Європейська правда» оприлюднює вкотре вимоги ЄС щодо нашої «європейської перспективи», яка ще до 2022 року, і тим більше зараз, в нинішніх умовах, є малоюмовірною, якщо не сказати правду — зовсім не вірогідною!

Як тверезомисляча людина і не політик, я і раніше не вірив в райдужні перспективи, які нам обіцяла наша влада, щодо вступу в НАТО, і не тільки тому, що розумів повну відсутність для нас реальної вигоди від цього, бо члени НАТО нас туди ніколи не приймуть, бо не хотіли, не хочуть і не будуть воювати із росією, це абсолютно не входило і не входить на тепер в їхні плани. Європейцям значно комфортніше нинішнє мирне життя, без повітряних тривоги, без обстрілів, і тим більше без необхідності відправляти своїх військовослужбовців воювати та вмирати за територію України. Це не їхня війна, а тому дивуюся коли, наша влада, як попередня, так і нинішня, переконували українців в обов'язковому досягненні такої мети, яка мовляв, дозволить нам мати необхідні

гарантії безпеки і захисту зі сторони членів цього Альянсу, наче нам свого часу не обіцяли їх надати ще при підписанні Будапештського меморандуму. Наївні українці. Так і сталося, адже лише нещодавно, коли вже Україна котрий рік «стікає кров'ю», нам остаточно порадили забути про членство в НАТО назавжди, після чого навіть Володимир Зеленський припинив «піаритись» на цій темі.

А ось, що стосується вступу до Європейського Союзу, то тут ситуація була трохи іншою, хоч і не набагато. Без сумніву перебування України в даному європейському співтоваристві давало нам надію на покращення свого життя, оздоровлення нашої економіки, запозичення новітніх технологій, отримання хороших перспектив для розвитку сільського господарства, а тим більше розширення реального збуту нашої конкурентноздатної сільськогосподарської продукції. І мабуть, найбільш привабливою була надія якнайшвидше впровадити верховенство права у всі складові функціонування нашої держави, в першу чергу, у сферу діяльності органів правопорядку та судочинства, де дійсно ситуація із дотриманням прав людини і громадянина, на мою думку, постійно погіршувалась і погіршується до сьогодні.

Але, час показав, що наші плани і наміри не збігаються зі справжньою метою наших «партнерів», оскільки не про впровадження верховенства права в наше життя вони думали і думають, а виключно про досягнення своїх власних інтересів. Насправді їхньою справжньою метою є ще більше позбавлення України самостійності, незалежності та суб'єктності. І зараз я не бу-

ду вдаватись у деталі цих подій під час цієї кровопролитної війни, коли наші європейські сусіди блокували наші кордони, перешкоджали вивозу нашої сільгосппродукції для реалізації на нових ринках Європи, як вони буквально «штурмували» наші залізничні потяги та великовантажні автомашини, висипаючи звідти прямо на землю наше зерно, насіння соняшника, вирощені руками працюючих українців під час війни. Мовчу я і про те, що частина наших європейських сусідів відкрито веде боротьбу проти нас і сьогодні, категорично заперечуючи навіть саму можливість нашого вступу в ЄС, відмовляється голосувати за надання нам нової фінансової допомоги, край потрібної, щоб вистояти в цій війні! І це не тільки Угорщина, але й Словаччина та Польща, які б вони причини не надумували. А тому потрібно чітко собі усвідомити, що без їх голосів нас ніхто до ЄС не прийме, якби нам не називали такі рішення чисто технічними чи політичними; для нас туди дорога однозначно закрита, як мінімум зараз, а тому українців не потрібно надалі дурити, треба сказати прямо.

Але, нас продовжують обманювати керівні органи ЄС, навіть обіцяючи абсолютно безмотивні способи пришвидшення цього процесу. Так, нещодавно ЄС передав нам нові «умови» для вступу, а точніше — перелік нових вимог, після виконання яких Україна, начебто, буде готовою до такого вступу. Це я оцінюю, як юрист з багаторічним стажем, своєрідним тиском на Україну для поглиблення втрати нами своєї незалежності. Більше того, наші «партнери» навіть не приховують того, що Угорщина вже наклала вето на рішення про вступні перемовини з Україною. При цьому, треба мати на увазі і той факт, що по таких «суперважлих (начебто) для ЄС» сферах як верховенство права, антикорупція та права людини будуть застосовуватись, так звані, «проміжні критерії», по яких можуть в подальшому з'являться додаткові «фінальні» вимоги, які спочатку, начебто, не можна було передбачити. Тим більше, що конкретного шляху дій України — Євросоюз так і не передав нашим представникам. Про їх зміст Україні просто порадили зрозуміти лише із виступу головуючого на засіданні



Ради ЄС у Львові в грудні 2025 року та на підставі «роз'яснювальних брифінгів», які з нами проводяться, тобто сталого документа, який повинна виконати Україна, а також конкретного терміну його дії, фактично досі немає.

Варто ознайомитися з оприлюдненим авторитетним ЗМІ переліком, начебто, нинішніх вимог ЄС до України, то ще раз можна переконатися в тому, що ніхто нас туди приймати не збирається! Посудіть самі: в цьому переліку викладених вимог немає навіть близько тих, які мають безпосереднє відношення до названих як суверенні, начебто, для ЄС сфери верховенства права, антикорупція і тим більше права людини!

Коли ми перейдемо до з'ясування їх змісту безпосередньо, то побачимо що насправді, вони стосуються, тільки не дивуйтеся, наприклад, розширення юрисдикції (повноважень) НАБУ щодо розслідування кримінальних правопорушень осіб, які перебувають на державних посадах «з високим рівнем ризику». У зв'язку з цим, звертаюся до представників ЄС: чи знають вони, що створені ними в Україні НАБУ і САП, в переважній більшості своїй, насправді розслідують злочини, які не віднесені законом до їх виключної підслідності?! Якщо вони уважно ознайомляться із переліком кримінальних правопорушень, які вчиняються державними посадовцями «з високим рівнем ризику», то побачать, що всі вони підслідні виключно НАБУ, тому виконання такої додаткової їх вимоги тільки ще більше буде відволікати підпорядкованих їм «борців із корупцією» від виконання протидії корупції у найвищих ешелонах влади, для чого вони, начебто, і створювались. Чи вони взагалі пропонують, щоб НАБУ і

САП розслідували також і кримінальні провадження відносно рядових працівників патрульної поліції чи митників в разі пропозиції надання їм неправомірної вигоди в сумі 1000 грн?! Чи вони не розуміють, що їхні нові вимоги ще більш розпорозають зусилля антикорупційних органів і відволікатимуть їх від розслідування тільки їм підслідних злочинів, вчинених у вищих ешелонах влади?

За більше ніж 10 років існування НАБУ і САП стало зрозумілим, що їхнє дітище та іноземні агенти які їх обслуговують в Україні ніколи не визнають свої недоліки і просто нездатність боротися з корупцією серед високопосадовців і будуть постійно шукати неіснуючі причини цих недоліків.

Щодо вимоги наших партнерів про вилучення із КПК України норми про автоматичне закриття кримінальних проваджень у зв'язку із закінченням строків досудового розслідування, моя позиція теж є однозначною. Адже я належу до категорії тих правників, які з самого початку заперечували необхідність прийняття так званих «правок Лозового» і вважав, що це безперечно було і є перешкодою у боротьбі із злочинністю, а тим більше — із корупцією. Але, взявши до уваги, що НАБУ і САП за всі ці роки існування повністю скомпрометували себе в результаті масового ігнорування вимог КПК та Конституції України, схилиюся хіба що до перегляду цієї норми, аби вона не перешкождала у боротьбі з корупцією у вищих ешелонах влади, вчиненої за обтяжливих обставин, в т.ч. і у складі злочинних організацій, і т.д., але і не провокувала додатково антикорупціонерів до відвертої тяганини у розслідуванні таких корупційних правопорушень, як це, на жаль, широко розповсюджено в їх діяльності. (далі буде)

Ліквідовано мережу кол-центрів шахраїв

Це результат міжнародної співпраці спільної слідчої групи України та Казахстану, яка виявила та припинила чергову мережу шахрайських кол-центрів у Дніпрі. Так злочинну організацію створили четверо українців. Їхні офіси працювали фактично як режимні об'єкти — з відеоспостереженням, охороною та перевірками персоналу на детекторі брехні.

Шахраї діяли за двома схемами. Згідно з першою, так звані «скамери» знайомилися з жертвами у мережі, втиралися в довіру, удаючи «романтичні стосунки», та виманювали гроші у потерпілих під приводом різних вигаданих причин. Друга — «інвестиційна». Тут ставку робили на бажання людей заробити на криптовалюти. Злочинці використовували мережу фальшивих сайтів під виглядом відомих криптобірж. Жертви думали, що інвестують, а насправді віддавали логіни та паролі від своїх гаманців. Далі кошти з їхніх рахунків переказували на акаунти шахраїв, і активи зникали назавжди.

Зазначимо, що потерпілим з України, Казахстану та країн ЄС завдано значної матеріальної шкоди в особливо великих розмірах. Українські та казахстанські правоохоронці провели понад 40 обшуків. Вилучено 100 тисяч доларів готівкою, 10 елітних авто, зброю та десятки одиниць комп'ютерної техніки. Восьми учасникам так званих кол-центрів, включно з їхнім керівництвом, повідомлено про підозру за фактами створення та участі у злочинній організації, а також крадіжки криптовалютних активів (ч. 1, 2 ст. 255, ч. 5 ст. 185 КК України). Їх затримано у порядку ст. 208 КПК України. Вирішується питання щодо застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою без визначення розміру застави. Слідство триває. Перевіряється причетність цих «фахівців» до аналогічних злочинів на території України, ЄС та інших країн. Встановлюється повне коло залучених осіб.

Підготовлено
за повідомленням ОГПУ

Тренінг для тьюторів програми Ради Європи HELP

Відбувся дводенний тренінг для тренерів /тьюторів, організований у межах проєкту Ради Європи «HELP (Освіта в галузі прав людини для представників юридичних професій) для України, в тому числі під час війни. Фаза II», метою якого є підвищення кваліфікації правників та забезпечення ефективного застосування європейських стандартів у галузі прав людини.

У заході взяли участь суддя Великої Палати Верховного Суду Віталій Уркевич і суддя Верховного Суду у Касаційному господарському суді Олена Кібенко, яких було делеговано для підготовки, як майбутніх тьюторів платформи.

Навчання тренерів /тьюторів HELP є одним з інструментів підтримки закладів системи правосуддя, асоціацій адвокатів та інших партнерів для проведення високоякісного навчання для фахівців з права.

У межах тренінгу судді опанували методологію HELP, отримали практичні навички роботи з онлайн-платформою, а також навчилися організовувати й модерувати навчальні курси. Програма навчання охоплювала як теоретичні, так і практичні аспекти. Зокрема, учасники працювали з інструментами електронного навчання, вчилися створювати структуру курсів, оцінювати результати навчання та забезпечувати взаємодію з аудиторією.

Звернули увагу й на національну адаптацію курсів HELP та їх використання для професійної підготовки правників. Успішне завершення тренінгу передбачає виконання підсумкового завдання, за результатами якого учасники отримають сертифікати програми HELP, і будуть включені до групи сертифікованих тьюторів, що дасть змогу впроваджувати відповідні курси в національну систему підготовки фахівців з права.

Підготовлено за матеріалами ВС

Юридичні клініки на новому етапі навчання

Розпочато Березневу школу для кураторів та кураторок юридичних клінік «Ефективна юридична клініка в умовах війни: програма розвитку та управління». Школа об'єднала 20 учасників та учасниць з різних університетів, готових працювати над посиленням спроможності своїх юридичних клінік та шукати можливості для їх розвитку.

І серйозність цих намірів була помітна з перших хвилин навчання: навіть традиційна секція знайомства подекуди перетворювалася на обговорення нагальних проблем юридичних клінік та пошук відповідей на ключові питання: яка ключова функція юридичної клініки, як її розвивати, як долати системні виклики й ті, що постають перед юридичними клініками внаслідок війни.

Дискусія, яку модерувала членкиня Правління АЮКУ Юлія Матвеева, показала, що більшість учасників/ць сходяться у розумінні юридичної клініки як місця, де студенти-правники отримують перший досвід роботи з реальними кейсами і клієнтами, формують професійні навички, відповідальність і здатність працювати з реальними викликами. Саме тому так часто цього дня звучали ідеї «інтернатури», «практичного хабу», якими можуть бути (а в окремих випадках — вже є) юридичні клініки. Водночас з поля зору не випадала й соціальна функція, адже юридична клініка — це й інструмент надання правової допомоги тим, хто її потребує.

Один з ключових інсайтів дня: ефективність юридичної клініки починається з розуміння своєї ролі. Без цього складно вибудувати команду, налагодити повноцінну роботу з клієнтами та розвивати юридичну клініку. За словами багатьох кураторів/ок, значення юридичних клінік часто недооцінюють на рівні університетів, а звідси — обмежена підтримка та нестача ресурсів, що ускладнює їх розвиток як повноцінного освітньо-практичного середовища.

Ще одне питання, яке підіймали впродовж першого дня навчання, стосувалося мотивації студентів. І тут досить чітко прозвучала позиція, з якою погодилася більшість: мотивацію складно «впровадити» як інструмент. Вона не виникає через формальні вимоги чи оцінювання, натомість з'являється там, де сама клініка є живою, а куратор/ка «горить» своєю справою.



Впродовж першого дня школи обговорювали й питання спеціалізації юридичних клінік. Учасники й учасниці школи дискутували про те, чи є вона звуженням фокусу юридичної клініки чи, навпаки, способом поглибити компетенції майбутніх правників. Представниці спеціалізованих клінік ділилися своїм досвідом і підходами до роботи, зокрема тим, як спеціалізація дає можливість системно накопичувати експертизу в окремих темах і працювати зі складнішими кейсами. Це також створює умови для перенаправлення справ між клініками — туди, де з ними можуть працювати більш фахово.

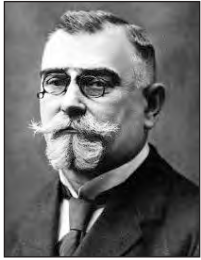
На завершення навчального дня учасники й учасниці працювали в командах над тим, які напрями та інструменти діяльності доречні для юридичної клініки на різних етапах її функціонування — від новоствореної до тієї, що вже має досвід і шукає нові напрями розвитку, і співвідносили це зі своїм досвідом та практиками інших клінік.

Попереду — ще два дні роботи. Але вже зараз зрозуміло: ця школа допоможе перекласти те, як і для чого працює юридична клініка сьогодні.

Школа проводиться в межах Програми «Інфраструктура прав людини для України» (2025–2027), яка фінансується урядом Швеції через Шведське агентство з питань міжнародної співпраці та розвитку (Sida), та реалізується Інститутом прав людини та гуманітарного права імені Рауля Валленберга за участі Асоціації юридичних клінік України як виконавчого партнера.

Підготовлено за матеріалами АЮКУ

Захисники українців



Кость ЛЕВИЦЬКИЙ (1859-1941) — державний діяч, юрист, один із найвизначніших політичних діячів Галичини кінця XIX — першої половини XX століття.

Він здобув ступінь доктора права у Віденському університеті. У 1890 році він відкрив власну адвокатську канцелярію у Львові. Вже з перших років адвокатської діяльності він здобув собі повагу та авторитет серед адвокатів Львова. Першим почав писати скарги та подання до суду українською мовою. Був знаменитим захисником українців на судових політичних процесах та одним із фундаторів

українського правознавства в Галичині, зокрема вивчення історії українського права. Брав участь у виданні першого в українській історії фахового правничого часопису українською мовою «Часопись Правнича», що видавався впродовж 1889-1900 рр. З-під його пера у видавництві «Просвіти» вийшло майже 20 популярних правничих розвідок, коментарів і тлумачень законодавства стосовно створення господарських товариств, громадянських прав населення та іншого.



Євген ОЛЕСНИЦЬКИЙ (1860-1917) — співторець нового етапу українського національного відродження, що увійшов в історію як «адвокатська доба».

Окремою сторінкою в його життєписі є правнича діяльність у м. Стрий, яка розпочалася 1 серпня 1891 року з відкриття власної адвокатської канцелярії. Цей період був особливо плідним та насиченим багатьма визначними подіями, в результаті чого він незабаром став кваліфікованим юристом, відомим на весь край завдяки захисту соціальних, національних і громадянських прав українців у гучних політичних судових процесах. Найвідомішими справами адвоката є, зокрема:

захист адвоката Теофіла Окуневського; захист громадян під час «баденівських» виборів (1897); справа селян с. Чернівца; справа проти судді Коцовського.

Олесницький зробив значний внесок у розвиток української мови: адвокат використовував українську мову як ділову у власному юридичному бюро та домігся ведення судового діловодства у Стрию винятково українською мовою.

Євген Олесницький став прототипом головного героя повісті Івана Франка «Перехресні стежки» — адвоката Євгенія Рафаловича.



Микола МІХНОВСЬКИЙ (1873-1924) — адвокат, громадський і політичний діяч, основоположник та ідеолог державної самостійності України.

Правничу освіту здобув на юридичному факультеті Київського університету (1891-1895). Після закінчення навчання працював помічником адвоката (присяжного повіреного), згодом — адвокатом в адвокатській конторі Фурмана у Києві (1895-1899), а невдовзі став самостійним адвокатом, відкривши власну адвокатську контору. Адвокатська діяльність Миколи Міхновського мала успіх: він був «дуже здібним, темпераментним криміналістом-захисником»; захищав

членів нелегальних українських партій і організацій; найчастіше захищав простих селян, за що колеги прозвали його «адвокатом голодранців». Виступаючи в судах, він прагнув вести процес українською мовою, чим підтверджував відмінність українців від росіян; за порушення мовних правил у суді його неодноразово притягали до дисциплінарної відповідальності.

26 лютого 1900 року він виступив з програмною доповіддю «Самостійна Україна», де вперше обґрунтував концепцію і принципи створення незалежної української держави.

Історик, професор, правознавець

Володимир Кульчицький (28 грудня 1919 — 23 липня 2009) — визначний правознавець, історик держави і права, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, член-кореспондент Академії правових наук України, заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка. Автор численних досліджень з історії держави і права України.



Народився 28 грудня 1919 року в селі Кульчиці Самбірського району Львівської області. У червні 1941 року закінчив два курси юридичного факультету Львівського університету. Брав участь у боях з німецькими загарбниками, був тяжко поранений на фронті та демобілізований як інвалід Великої Вітчизняної війни. Нагороджений орденом Вітчизняної війни першого ступеня та одинадцятьма медалями.

У 1945-1948 роках продовжив перерване війною навчання на юридичному факультеті та вступив до аспірантури на кафедрі історії і теорії держави і права Львівського університету. З 1948 року працював на юридичному факультеті Львівського університету як аспірант, викладач, старший викладач, доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету.

У 1954 році захистив у московському університеті кандидатську дисертацію на тему: «Галицький сейм у системі колоніального апарату Австро-Угорщини». У 1970 захистив в Інституті філософії та Інституті держави і права Академії наук України докторську дисертацію на тему: «Політичний апарат колоніального управління Східною Галичиною».

Він був нагороджений орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня. Є автором близько 500 наукових і науково-популярних праць, зокрема понад 20 колективних монографій і 10 вузівських підручників.

Похований у Львові, в родинному гробівці на 36 полі Личаківського цвинтаря.

Донарахування за тепло:

Захист вашого гаманця чи «законна» переплата?

Ви встановили лічильник, економите кожну гікакалорію, а в платіжці все одно бачите «сюрприз» у вигляді донарахування до мінімальної частки? Давайте розберемося, як захистити свої права і не дозволити постачальнику маніпулювати вашими грошима.

Вадим ЧУНЖИН,
адвокат



Що таке «мінімальна частка» насправді? Це не просто «шматок пирога». З точки зору закону (Методика №315) — це запобіжник, щоб будинок не руйнувався, а сусіди не гріли один одного крізь стіни. Але для споживача це часто виглядає як «штраф за економію».

При цьому важливо знати: якщо ваш лічильник показує менше ніж 50% від середнього споживання по будинку на 1 м², вам донараховують різницю. Але! Чи правильно розраховано це «середнє»? Ось тут і криється простір для захисту ваших інтересів.

Як це працює на практиці: 1. Загальний облік: У вашому будинку є загальний лічильник, який показує, скільки тепла спожив весь будинок; 2. Розрахунок мінімальної частки: теплопостачальна компанія розраховує, скільки тепла в середньому повинна споживати кожна квартира в вашому будинку. Цією часткою перевіряють додержання теплового режиму в цих приміщеннях протягом опалювального періоду, в яких не допускається зниження температури повітря більше ніж на 4 градуси від нормативної температури внутрішнього повітря. Визначається мінімальна частка відповідно до п.1,2 розділу VI Методики розподілу між споживачами обсягів спожитих у будівлі комунальних послуг 22.11.2018 № 315. 3. Порівняння з вашим лічильником: якщо ваш лічильник

показує, що ви спожили менше тепла, ніж ця мінімальна частка, вам все одно доведеться заплатити за мінімальну кількість. 4. Донарахування: якщо ви спожили менше за мінімальну частку, вам зроблять донарахування, тобто додадуть до вашого рахунку різницю до мінімальної.

Ваша зброя — Право на інформацію. Ви не зобов'язані вірити цифрам у платіжці на слово. Згідно зі ст. 7 Закону «Про ЖКП», ви маєте право безкоштовно отримати детальний розрахунок. Як саме цифри із загальнобудинкового лічильника перетворилися на суми у вашому рахунку? Як перевірити постачальника? Пишіть запит (заяву) до постачальника послуг. Вимагайте цифри, на основі яких зроблено розподіл: 1. загальний обсяг тепла на весь будинок (Гкал); 2. обсяг на загальнобудинковій потребі (скільки «з'їли» під'їзди та підвали); 3. площі: скільки в будинку квартир з лічильниками, скільки — без, а скільки — на «автономці». Якщо ці дані приховують, це порушення закону. Без цих цифр будь-яке донарахування до «мінімуму» можна ставити під сумнів у судовому порядку.

Як зупинити нарахування, якщо в квартирі холодно? Донарахування до мінімуму не застосовується

автоматично, якщо ви доведете, що послуга неякісна. Якщо ви економите не тому, що хочете, а тому що батареї ледь теплі — фіксуйте це претензією. Якщо більше 30% квартир у будинку подадуть такі претензії, «мінімальна частка» взагалі не повинна застосовуватися до будинку. Є документи, які підтверджують що опалювальна площа не співпадає з заявленою опалювальною площею у постачальника.

План дій для споживача: 1. Сумніваєтесь? Пишіть запит на отримання детального розрахунку; 2. Якщо опалення здійснюється за рахунок електроприладів, то подайте рахунки за електроенергію; 3. Якщо опалювальна площа менша, ніж зазначено у постачальника подайте технічну документацію до постачальника; 4. Отримали відмову? Скаржтеся до Держпродспоживслужби та звертайтеся до юристів; 5. Захищайтеся в суді: позови про порушення прав споживачів звільнені від сплати судового збору!

Знання методика — це не лише обов'язок платити, а й ваша можливість припинити «теплові сюрпризи». Не дозволяйте робити ваші платіжки «непрозорими».



РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ,
шеф-редактор газети
«Юридичний вісник України»;

Олексій БАГАНЕЦЬ,
державний радник юстиції
2 класу, заслужений юрист України;

Сергій ДЕМСЬКИЙ,
заступник головного редактора газети
«Голос України»;

Святослав ПІСКУН,
голова Союзу юристів України;

Олег ЗАЙЧУК,
академік НАПрНУ;

Олександр КОПИЛЕНКО,
академік НАН України;

Олена ОРЛЮК,
директорка УКРНОІВІ;

Євген СТРЕЛЬЦОВ,
д.ю.н., доктор теології,
член-кореспондент НАПрНУ;

Микола ОНІЩУК,
ректор НШСУ, д.ю.н.;

Олександр ПЕТРИШИН,
суддя КСУ;

Ангела СТРИЖЕВСЬКА,
завідувачка кафедри Інституту права
КНУ імені Тараса Шевченка, к.ю.н.

«ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК УКРАЇНИ»

загальнонаціональний правовий тижневик
Редакція газети — колективний асоційований
член Союзу юристів України
Виходить з квітня 1995 року
(uvu_golovred@ukr.net)

Засновник — ТОВ «Юрінком Прес»
Головний редактор — Віктор Ковальський
Відповідальний секретар — Олена ДОЦЕНКО
Редактор відділу правових новин — Максим БОНДАР

Юридичні оглядачі —
Юрій КОТНЮК
Сергій ТЕНЬКОВ
Літературний редактор — Інна ЛЕХОВА
Комп'ютерна верстка — Дар'я КОСТЮКОВА

ЗМІСТ

КЛЮЧОВІ РІШЕННЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЗА 2026 РІК

Зарахування зустрічних вимог не є безумовною підставою для звільнення резидента від відповідальності за порушення граничних строків розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності	1
Операції з передачі майна за розподільчим балансом під час реорганізації шляхом виділу не є постачанням товарів	2
Квитанція про зупинення реєстрації податкової накладної повинна містити перелік документів, які потрібно подати для ухвалення рішення про її реєстрацію.....	3
Спільне майно підлягає спеціальній конфіскації, якщо співвласник, який є правопорушником, використав його як знаряддя чи засіб вчинення кримінального правопорушення	4
Роз'ясненню підлягають ті судові рішення, які прийняті за результатами судового провадження та якими вирішено питання, що становило предмет розгляду.....	5
Ухвала суду про зобов'язання слідчого, дізнавача чи прокурора вчинити певну дію, постановлена після завершення досудового розслідування, не відновлює досудове розслідування та перебіг його строку.....	6
Систематична передача громадянином України даних про розташування військових об'єктів, техніки й особового складу підрозділів ЗСУ кваліфікується як державна зрада	7
Закон про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донбасу не встановлює підстав для звільнення від кримінальної відповідальності за участь у терористичній організації	8
Призначення державному службовцю покарання у виді виправних робіт є неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність	8

Ключові рішення Верховного Суду за 2026 рік

Зарахування зустрічних вимог не є безумовною підставою для звільнення резидента від відповідальності за порушення граничних строків розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності

20 січня 2026 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 320/8245/23 залишив без задоволення касаційну скаргу Товариства, що просило визнати протиправним та

скасувати податкове повідомлення-рішення, яким нараховано пеню за порушення термінів розрахунку у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Позивач зазначав, що у разі припинення зобов'язання за зовнішньоекономічним договором шляхом зарахування зустрічних однорідних вимог у строк, встановлений нормами закону для розрахунків у іноземній валюті, підстави для притягнення резидента до відповідальності за порушення термінів розрахунків у іноземній валюті (за ненадходження валютної виручки) відсутні, незалежно від підстав виникнення зустрічних однорідних вимог та складу учасників зарахування зустрічних однорідних вимог.



Ураховуючи, що мало місце зарахування зустрічних односторонніх вимог, оскаржуване податкове повідомлення-рішення, на переконання позивача, є протиправним та підлягає скасуванню.

Суд першої інстанції позовні вимоги задовольнив. Відмовляючи у задоволенні позовних вимог, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що у межах спірних правовідносин вимоги щодо заборгованості, залік яких відбувся, не були однорідними, а доказів (відповідних первинних документів бухгалтерського обліку), що підтверджують виконання валютного законодавства, позивачем надано не було.

Розглянувши касаційну скаргу позивача, Верховний Суд вказав, що відповідно до пп. 5 п. 10 розділу III Інструкції від 02.01.2019 № 7 банк, крім підстав, передбачених у п. 9 розд. III цієї Інструкції, має право завершити здійснення валютного нагляду за дотриманням резидентами граничних строків розрахунків за наявності документів про припинення зобов'язань за операціями з експорту, імпорту товарів зарахуванням зустрічних односторонніх вимог у разі дотримання сукупності таких умов:

- вимоги випливають із взаємних зобов'язань між резидентом і нерезидентом, які є контрагентами за цими операціями;
- вимоги однорідні; строк виконання за зустрічними вимогами настав або не встановлений, або визначений моментом пред'явлення вимоги;
- між сторонами не було спору щодо характеру зобов'язання, його змісту, умов виконання.

Отже, залік (або зарахування) зустрічних односторонніх вимог контрагентів є одним із законних засобів врегулювання сторонами своїх взаємних зобов'язань. Водночас, для проведення зарахування необхідна сукупність певних умов, а саме: вимоги повинні бути зустрічними (тобто такими, що випливають зі взаємних зобов'язань між двома особами) та однорідними (як правило, йдеться про взаємні вимоги грошових сум в одній і тій самій валюті); має настати строк виконання за всіма зустрічними вимогами.

Слід виходити з того, що зустрічність вимог передбачає одночасну участь сторін у двох зобов'язаннях, де кредитор за одним зобов'язанням є боржником в іншому. Тобто сторони одночасно беруть участь у двох зобов'язаннях і при цьому кредитор за одним зобов'язанням є боржником за іншим, і навпаки.

Що ж до однорідності вимог, то вона визначається їхньою правовою природою та матеріальним змістом (вираженням) і не залежить від підстав, що зумовили виникнення зобов'язань. Це означає, що вимоги вважаються однорідними, якщо зобов'язання сторін стосовно одна до одної мають бути виконані однаково, тоді як підстави виникнення зобов'язань можуть бути різними.

Аналогічні висновки відображено у постановках Верховного Суду у складі Касаційного адміністративного суду від 29.12.2021 у справі № 826/17678/15, від 07.12.2023 у справі № 420/21182/21.

Суд апеляційної інстанції констатував, що при укладенні договору про відступлення права вимоги та угоди про зарахування зустрічних вимог сторони змінили умови зовнішньоекономічного контракту шляхом зміни обов'язку із поставки товару (будівельні матеріали) на грошове зобов'язання.

Слід звернути увагу і на висновки Великої Палати Верховного Суду наведені у п. 71 постанови від 30.10.2018 у справі № 914/3217/16, де Суд вказав: «оскільки у цій справі зобов'язання сторін за договорами кредитної лінії та договором банківського вкладу (депозиту) підлягають виконанню у різних валютах — євро та доларах США відповідно, такі вимоги не можна вважати однорідними з огляду на те, що євро та долар США (хоч і є

грошовими коштами) є різними валютами, які згідно з умовами вказаних договорів не є рівнозначними».

Зі спірних правовідносин вбачається, що договір генерального підряду та договір про відступлення права вимоги, за якими і відбулось зарахування зустрічних вимог згідно з угодою, передбачали різні валюти оплати (виконання) — гривню та євро.

Водночас, для проведення зарахування (заліку) односторонніх вимог такі вимоги повинні бути зустрічними (тобто такими, що випливають зі взаємних зобов'язань між двома особами).

Отже, зустрічність вимог передбачає одночасну участь сторін у двох зобов'язаннях, де кредитор за одним зобов'язанням є боржником в іншому. Тобто сторони одночасно беруть участь у двох зобов'язаннях і при цьому кредитор за одним зобов'язанням є боржником за іншим, і навпаки.

Як встановлено судом апеляційної інстанції та вбачається з матеріалів справи, даних вимог дотримано не було.

При цьому суд апеляційної інстанції також слушно врахував і висновки, які були наведені Верховним Судом у постанові від 05.11.2024 у справі № 580/90/23.

Верховний Суд вважав правильним і посилання суду апеляційної інстанції на ст. 3, 4, 9 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Як вбачається з акту перевірки, у позивача обліковується дебіторська заборгованість по договору (контракту) в сумі 39 808,72 євро (еквівалент 1 353 050,62 грн). Наведеної обставини Товариство жодним чином не спростовує.

Враховуючи, як стверджує позивач, він передав право вимоги за вказаним договором (контрактом) новому кредитору та провів з останнім зарахування зустрічних вимог, то відповідно позивач мав би провести відповідні записи в бухгалтерському обліку. Тобто у позивача не мало б обліковуватися дебіторська заборгованість. При цьому жодних доказів на спростування висновку акту перевірки позивачем до матеріалів справи додано не було.

*Рішення в ЄДРСПР —
reyestr.court.gov.ua/Review/133439040*

Операції з передачі майна за розподільчим балансом під час реорганізації шляхом виділу не є постачанням товарів

22 січня 2026 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 280/10715/23 залишив без задоволення касаційну скаргу ДПС, яка прийняла оскаржувані податкові повідомлення-рішення.

Товариство звернулось до суду з позовом до ДПС, в якому просило визнати протиправними та скасувати податкові повідомлення-рішення, покликаючись на те, що відповідно до пп. 196.1.7 п. 196.1 ст. 196 Податкового кодексу України не є об'єктом оподаткування податком на додану вартість операції з реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення та перетворення) юридичних осіб.

Задовольняючи позовні вимоги, суди попередніх інстанцій виходили з того, що ділова мета реорганізації полягала в покращенні ліквідності та платоспроможності позивача, що підтверджується висновком експерта. Доводи відповідача жодним чином не дають підстав для сумніву щодо реальності здійснення реорганізації позивача шляхом виділу або висновку про її нездійснення.



Розглянувши касаційну скаргу відповідача, Верховний Суд вказав, що за правилами пп. 14.1.231 п. 14.1 ст. 14 ПК України розумна економічна причина (ділова мета) — причина, яка може бути наявна лише за умови, що платник податків має намір одержати економічний ефект у результаті господарської діяльності.

Отже, зміст поняття розумної економічної причини (ділової мети) передбачає обов'язкову спрямованість будь-якої операції платника на отримання позитивного економічного ефекту, тобто на приріст (збереження) активів платника (їх вартість), а так само створення умов для такого приросту (збереження) в майбутньому.

У той же час, не обов'язково, аби економічний ефект спостерігався негайно після вчинення операції. Не виключено, що такий ефект настане в майбутньому, а також не виключено, що в результаті об'єктивних причин економічний ефект може не настати взагалі. Зокрема, операція може виявитись збитковою, і це є одним із варіантів нормального перебігу подій при здійсненні господарської діяльності.

Тобто господарська операція принаймні теоретично (за умов досягнення поставлених завдань) має передбачати можливість приросту або збереження активів чи їх вартості.

Якщо ж та чи інша операція не зумовлена розумними економічними причинами (позбавлена ділової мети), то такі операції не є вчиненими в межах господарської діяльності, а відтак, їх наслідки не підлягають відображенню в податковому обліку.

З'ясування наміру платника податку на отримання економічного ефекту від господарської операції передбачає аналіз умов та обставин її здійснення. При цьому економічний ефект не повинен полягати виключно в зменшенні податкового навантаження на хоча б одного з учасників операції.

Відповідно, економічний ефект відсутній в операціях, які призводять до збільшення задекларованих витрат платника та зменшують об'єкт його оподаткування без можливості отримання додаткового приросту активів чи збереження їх вартості.

Аналогічна правова позиція викладена Верховним Судом в постанові від 23 лютого 2024 р. у справі № 813/1777/16.

Суди першої та апеляційної інстанцій дійшли висновку про наявність ділової мети, спрямованої на покращення ліквідності та платоспроможності ТОВ «Восток Автомир» після передачі частини майна, прав та обов'язків останнього до підприємства ТОВ «ТУКТАК», яке створено в результаті реорганізації шляхом виділу, та обґрунтованість доводів позивача, які він наводив на підтвердження її наявності.

Також судом першої інстанції зазначено, що відповідно до пояснень відповідача, наданих під час розгляду справи, підставою для прийняття спірних податкових повідомлень-рішень були висновки відповідача про наявність схеми оформлення штучного виділу (удаваного правочину), яка свідчить про узгодженість дій ТОВ «Восток Автомир» та виділеного суб'єкта ТОВ «ТУКТАК» для одержання товариством незаконної податкової вигоди. Водночас вказані висновки податкового органу ґрунтуються лише на податковій інформації стосовно ТОВ «ТУКТАК».

Апеляційним судом також констатовано, що висновки, викладені відповідачем в акті перевірки, зводяться виключно до незадовільної господарської діяльності ТОВ «ТУКТАК», яке з грудня 2020 р. є окремою юридичною особою. Водночас судом апеляційної інстанції встановлено, що жодних зауважень до оформлених та наданих під час перевірки документів з приводу виділення активів до новоствореного товариства у контролюючого органу не виникло.

Верховний Суд у постанові від 29 вересня 2025 р. у справі № 160/32652/24, від 13 жовтня 2025 р. у справі № 160/29715/23

зазначав, що реорганізація юридичної особи шляхом виділу полягає у перерозподілі активів і зобов'язань, на базі яких і створюється нова юридична особа, за розподільчим балансом, що не є цивільно-правовим договором, оскільки не передбачає передачу права власності на передане майно, а здійснюється шляхом включення валових активів одного підприємства до складу валових активів іншого підприємства.

Також в цих постанові Верховний Суд звертав увагу, що якщо податковий орган вважає, що новостворена шляхом виділу юридична особа не подає податкову звітність, не має основних засобів, транспорту, штатних працівників, що вказує на формальний характер її створення, не обумовлений розумними економічними причинами та здійснений з метою отримання податкової вигоди, то відповідно до пп. 20.1.30 п. 20.1 ст. 20 ПК України контролюючий орган має право звернутись до суду з позовом про визнання такого виділу недійсним та застосування визначених законодавством заходів, пов'язаних із визнанням правочинів недійсними, а також стягнення в дохід держави коштів, отриманих за нікчемними правочинами.

Однак, у цій справі не встановлено та відповідачем не зазначено, що він реалізував надане право шляхом звернення до суду з відповідним позовом у визначеному законом порядку. Обставини, на які посилається податковий орган, без належних та допустимих доказів самі собою не є безумовними підставами для висновку про фіктивність створення товариства чи недійсність проведеної реорганізації.

У постанові від 4 грудня 2025 р. у справі № 520/1537/25 Верховний Суд зауважив, що правильність нарахування податків не може ґрунтуватися тільки на даних, які містяться в інформаційних базах контролюючого органу, без урахування відомостей первинних документів. У випадку посилання на таку інформацію контролюючий орган має надати докази, зокрема у вигляді винесення відносно таких осіб податкових повідомлень-рішень чи судових рішень, що набрали законної сили, якими встановлено факт порушення податкового законодавства.

Відтак, за встановлених судами попередніх інстанцій обставин у цій справі, контролюючий орган не навів жодного належного доказу, що свідчив би про фіктивність реорганізації або відсутність економічної доцільності у діях позивача.

Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/133539407

Квитанція про зупинення реєстрації податкової накладної повинна містити перелік документів, які потрібно подати для ухвалення рішення про її реєстрацію

29 січня 2026 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 160/29956/24 задовольнив касаційну скаргу Товариства, яке просило визнати протиправним та скасувати рішення комісії з питань зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних.

Позивач вважав оскаржувані рішення необґрунтованими та такими, що порушують норми податкового законодавства, права та охоронювані законом інтереси позивача, є протиправними та підлягають скасуванню, оскільки позивачем подані контролюючому органу усі необхідні документи, що підтверджують правомірність складання спірних податкових накладних.



Задовольняючи позовні вимоги, суд першої інстанції виходив з того, що у контролюючого органу не було достатніх правових підстав для відмови позивачу у реєстрації поданих ним податкових накладних в Єдиному реєстрі податкових накладних, оскільки у квитанціях про зупинення реєстрації податкових накладних податковим органом не вказаний конкретний перелік документів, який платник податків має надати для прийняття обґрунтованого рішення щодо реєстрації податкових накладних в ЄРПН.

Відмовляючи у задоволенні позову, суд апеляційної інстанції зазначив, що, з урахуванням вимог п. 6 Порядку зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 р. № 1165, та чинного рішення про відповідність позивача критеріям ризиковості платника податку, у відповідача були наявні законні підстави для прийняття рішення про зупинення реєстрації податкових накладних та в подальшому оскаржуваних у цій справі рішень про відмову реєстрації податкових накладних.

Розглянувши касаційну скаргу позивача, Верховний Суд вказав, що подані на реєстрацію позивачем податкові накладні були зупинені з підстав відповідності платника податків п. 8 Критеріїв ризиковості платника податку і позивачу було запропоновано надати пояснення та копії документів щодо підтвердження інформації, зазначеної в ПН/РК, для розгляду питання про прийняття рішення про реєстрацію/відмову в реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних без деталізації того, які саме документи слід надати.

Позивач подав до контролюючого органу пояснення та копії первинних документів щодо податкових накладних/розрахунків коригування, реєстрацію яких зупинено.

За результатами розгляду пояснень Комісією прийнято рішення про відмову у реєстрації вищевказаних ПН в ЄРПН. Підставою відмови в оскаржуваних рішеннях вказано ненадання платником податку копій документів, а саме: надання платником податку копій документів, складених/оформлених із порушенням законодавства. В графі «Додаткова інформація» зазначено: В товарно-транспортних накладних на адресу контрагента-покупця не заповнено всі графи та реквізити. У видаткових накладних від контрагента постачальника не заповнено всі реквізити.

Колегія суддів звернула увагу, що невиконання податковим органом законодавчо встановлених вимог щодо змісту, форми, обґрунтованості та вмотивованості акта індивідуальної дії має наслідком визнання його протиправним. Аналогічна правова позиція вже неодноразово висловлювалась Верховним Судом, зокрема, у постановвах від 21.05.2019 у справі № 0940/1240/18, від 10.04.2020 у справі № 819/330/18 та від 18.06.2020 у справі № 824/245/19-а. При цьому Верховний Суд у постанові від 05.01.2021 у справі № 640/11321/20 зазначив, що незважаючи на те, що затверджена Порядком № 1165 форма рішення, яка не передбачає конкретизації підстав у разі відповідності п. 1-8 Критеріїв ризиковості платника податку, не скасовує обов'язок податкового органу необхідності доказування, передбаченого ч. 2 ст. 77 КАС України.

Формальне зазначення у квитанції пропозиції «надання пояснень та копій документів щодо підтвердження інформації, зазначеної в податковій накладній/розрахунку коригування для розгляду питання прийняття рішення про реєстрацію/відмову в реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в ЄРПН» є лише дублюванням норми пп. 3 п. 11 Порядку № 1165.

Умови такої пропозиції дають підстави позивачу самостійно визначати перелік необхідних документів, що в подальшому виключає посилення відповідача на їх недостатність чи неповноту та спростовує доводи про недостатність документів, поданих позивачем на підтвердження реальності проведених операцій.

Відтак, невиконання податковим органом законодавчо встановлених вимог щодо змісту, форми, обґрунтованості та вмотивованості акта індивідуальної дії призводить до його протиправності.

З огляду на неконкретність вимоги контролюючого органу про надання документів, рішення про відмову в реєстрації податкової накладної не відповідає критерію обґрунтованості.

Колегія суддів враховує, що в даному випадку, квитанція про зупинення реєстрації податкових накладних не містила переліку документів, які необхідно було подати для прийняття контролюючим органом рішення про її реєстрацію.

Загальними вимогами, які висувуються до актів індивідуальної дії, як акта правозастосування, є його обґрунтованість та вмотивованість, тобто наведення податковим органом конкретних підстав його прийняття (фактичних і юридичних), а також переконливих і зрозумілих мотивів його прийняття.

Суд вважає, що відповідач рішення про відмову в реєстрації податкових накладних належним чином не обґрунтував.

Отже, оскаржувані рішення в контексті взаємозв'язку підстави для прийняття таких рішень із поведінкою позивача та змістом наданих ним документів та пояснень, а також в контексті узгодженості підстав прийняття спірних рішень між собою не можна вважати вмотивованими та, як наслідок, правомірними.

Вказані обставини в комплексному аналізі наявних у матеріалах справи доказів, що надавались для реєстрації податкової накладної, підтверджують зроблені судом першої інстанції висновки про те, що позивач надав усі наявні та достатні документи, передбачені податковим законодавством, необхідні для реєстрації податкових накладних. Натомість, всупереч ч. 2 ст. 77 Кодексу адміністративного судочинства України контролюючий орган не довів належними, достатніми та беззаперечними доказами правомірності спірних у справі індивідуальних актів.

Тому Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду, залишивши в силі рішення окружного суду.

*Рішення в ЄДРСР —
reyststr.court.gov.ua/Review/133682072*

Спільне майно підлягає спеціальній конфіскації, якщо співвласник, який є правопорушником, використав його як знаряддя чи засіб вчинення кримінального правопорушення

2 лютого 2026 р. Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 669/338/24 задовольнила частково касаційну скаргу захисника, на переконання якого рішення судів про застосування спеціальної конфіскації, а саме стягнення із засуджених грошових коштів, які є еквівалентом вартості тракторів та бензопил, є безпідставним.

Вироком районного суду засуджено двох осіб за ч. 2 ст. 246 КК та на підставі ст. 96-1, 96-2 КК застосовано спеціальну конфіскацію.

Апеляційний суд ухвалою змінив вирок суду першої інстанції у частині вирішення питання про долю речових доказів та спеціальної конфіскації.



У касаційній скарзі захисник зазначав, що трактори і бензопили придбані у шлюбі, тобто є спільною власністю подружжя. Застосувавши спеціальну конфіскацію вказаного майна, про використання якого для вчинення злочину дружина засудженого не знала, суди порушили її права.

Об'єднана палата вказала, що метою застосування спеціальної конфіскації є припинення володіння знаряддям та засобами вчинення кримінального правопорушення, їх вилучення у особи, яка вчинила суспільно-небезпечне діяння і в такий спосіб забезпечення превенції вчинення нових правопорушень та забезпечення суспільства від їх вчинення.

Стягнення частини вартості майна, яке було використано як знаряддя чи засоби вчинення кримінального правопорушення, не може дієво забезпечити досягнення вищевказаних цілей та належно забезпечити суспільство від вчинення аналогічних кримінально-караних діянь суб'єктом кримінального правопорушення у майбутньому.

Законодавець чітко визначив у тексті кримінального закону випадки, коли спеціальній конфіскації підлягають грошові кошти, що є еквівалентом вартості майна, яке було використано як знаряддя або засоби кримінального правопорушення. Так, у ч. 2 ст. 96-2 КК вказано, що якщо конфіскація грошей, цінностей та іншого майна, зазначених у ч. 1 цієї статті, на момент прийняття судом рішення про спеціальну конфіскацію неможлива внаслідок їх використання або неможливості виділення з набутого законним шляхом майна, або відчуження, або з інших причин, суд виносить рішення про конфіскацію грошової суми, що відповідає вартості такого майна.

Жодна із вказаних обставин, не є співставною із обставинами цього провадження, де йдеться про спеціальну конфіскацію використаних як засоби та знаряддя вчинення злочину під час незаконної порубки дерев та подальшого перевезення деревини належних винуватим особам бензопил та колісних тракторів із гужовими повозками.

Положення п. 4 ч. 1 ст. 96-2 КК про те, що гроші, цінності та інше майно були підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення повертаються власнику (законному володільцю), який не знав і не міг знати про їх незаконне використання, фактично вимагають з'ясувати питання про те, чи є особа, яка вчинила суспільно-небезпечне діяння, власником (законним володільцем) знарядь та засобів його вчинення, а якщо ні, то чи знав власник (законний володільць) про їх незаконне використання.

Ці положення водночас недвозначно стверджують, що обізнаність власника (законного володільця) про незаконне використання предметів спеціальної конфіскації, а тим більше їх особисте застосування як засобів чи знарядь вчинення правопорушення, безумовно унеможлиблює їх повернення іншим співвласникам (в тому числі другому з подружжя), про яких кримінальний закон не згадує в цьому контексті.

Норми КК передбачають застосування спеціальної конфіскації до знарядь та засобів вчинення кримінального правопорушення, а не до їх певної частини, отже, відсутні підстави вирішувати питання про повернення відповідних предметів спеціальної конфіскації особі, яка співвласником, і не знала і не могла знати про їх незаконне використання.

Відповідно до ч. 10 ст. 100 КПК у разі відсутності у винної особи майна, на яке може бути звернене стягнення, крім майна, яке підлягає спеціальній конфіскації, збитки, завдані потерпілому, цивільному позивачу, відшкодовуються за рахунок коштів від реалізації такого майна, а частина, що залишилася, переходить у власність держави.

В аспекті застосування положень ст. 1 Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, вказаний вище припис визначає дієвий порядок захисту особою, яка є подружжям або співвласником і не знала і не могла знати про незаконне використання предметів спеціальної конфіскації як знаряддя або засобу вчинення кримінального правопорушення, своїх майнових інтересів в умовах, коли державою застосовуються спеціальні заходи в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом, для забезпечення суспільства від вчинення кримінальних правопорушень.

З урахуванням наведеного вище обґрунтування, об'єднана палата вважає, що апеляційний суд дійшов до неправильного висновку, що майно, що перебуває у спільній сумісній власності подружжя, не підлягає спеціальній конфіскації, якщо співвласник, який є правопорушником, використав його як знаряддя або засіб вчинення кримінального правопорушення, а інший із подружжя не був обізнаний про вчинення ним кримінального правопорушення.

Таким чином, відповідно до ст. 96-1, 96-2 КК майно, що перебуває у спільній власності, підлягає спеціальній конфіскації, якщо співвласник, який є правопорушником, використав його як знаряддя чи засіб вчинення кримінального правопорушення.

Якщо майно, яке було використано як знаряддя чи засіб вчинення кримінального правопорушення, перебуває у спільній власності подружжя і воно було використано одним із подружжя в ході вчинення кримінально-караного діяння, то таке майно підлягає спеціальній конфіскації в повному обсязі, оскільки його власник (той з подружжя, який вчинив кримінальне правопорушення) усвідомлено використав його в протиправних цілях.

Отже, об'єднана палата ухвалою апеляційного суду скасувала і призначила новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/133947342

**Роз'ясненню підлягають ті судові рішення,
які прийняті за результатами судового
провадження та якими вирішено питання,
що становило предмет розгляду**

2 лютого 2026 р. Об'єднана палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду у справі № 766/2466/24 залишила без задоволення касаційну скаргу обвинуваченого, який просив скасувати ухвалу апеляційного суду у зв'язку з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону.

Міський суд ухвалою, постановленою без виходу до нарадчої кімнати, відмовив у роз'ясненні ухвали цього ж суду про продовження строку тримання під вартою.

Апеляційний суд ухвалою закрити апеляційне провадження за апеляційною скаргою обвинуваченого, посилаючись на те, що вона подана на судові рішення, яке не підлягає оскарженню.

Розглянувши касаційну скаргу обвинуваченого, об'єднана палата вказала, що відповідно до положень ч. 1-3 ст. 380 КПК, якщо судові рішення є незрозумілим, суд, який його ухвалив, за заявою учасника судового провадження чи органу виконання судового рішення, приватного виконавця ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його зміст.

Системний аналіз зазначеної норми у взаємозв'язку з загальними засадами кримінального провадження та процесуальним

порядком судового розгляду свідчить про те, що розгляд заяви про роз'яснення судового рішення є самостійною процедурою, яка здійснюється відповідно до встановленого законом порядку з врахуванням способу (порядку та процедури) ухвалення чи постановлення рішення, яке просить роз'яснити заявник.

Так, якщо заявник просить роз'яснити судові рішення, яке є результатом судового провадження та яким вирішено питання, що становило предмет його розгляду, суд зобов'язаний признати таку заяву до розгляду, повідомити особу, яка звернулася із заявою і учасників судового провадження та за результатами судового розгляду постановити ухвалу про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні.

Натомість ухвали, які постановляються судом у ході розгляду провадження і не є результатами його розгляду, не можуть бути самостійним предметом роз'яснення за визначеною ст. 380 КПК процедурою.

У цьому провадженні заявник просив суд роз'яснити ухвалу місцевого суду щодо тримання особи під вартою, яка була постановлена судом під час розгляду провадження по суті. Тобто предметом розгляду суду було питання про винуватість або невинуватість особи з врахуванням супутніх питань (як-от строки давності, строки досудового розслідування тощо) і результатом такого розгляду є постановлення судом вироку або ухвали, якою завершується розгляд провадження у суді першої інстанції. Тому ухвала суду про продовження строку тримання під вартою, постановлена під час судового розгляду, не є у цьому провадженні тим процесуальним рішенням, яке становило предмет розгляду суду і постановлене за результатами такого розгляду.

Об'єднана палата ККС вже констатувала у постанові від 18 листопада 2019 р. справа № 367/3068/17, що згідно з ч. 1 ст. 380 КПК, якщо судові рішення, яке є результатом судового провадження та яким вирішено питання, що становило предмет його розгляду, за виключенням рішення слідчого судді апеляційного суду ухваленого в порядку, передбаченому гл. 21 КПК, є незрозумілим, суд, слідчий суддя, який його ухвалив, за заявою учасника судового провадження чи органу виконання судового рішення ухвалою роз'яснює своє рішення, не змінюючи при цьому його зміст.

У цьому провадженні об'єднана палата ККС вважає за необхідне наголосити, що кожного разу, роблячи висновок про те, чи підлягає роз'ясненню певне судові рішення, суд повинен з'ясувати чи воно є результатом судового провадження у судовому засіданні та чи ним вирішено питання, що становило предмет розгляду.

Таким чином, Суд дійшов висновку, що роз'ясненню підлягають ті судові рішення, які прийняті за результатами судового провадження у судовому засіданні та якими вирішено питання, що становило предмет його розгляду. Заяви про роз'яснення таких рішень суд повинен розглянути в окремому судовому засіданні після повідомлення особи, яка звернулася із такою заявою і учасників судового провадження та за результатами судового розгляду постановити ухвалу про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні, відповідно до ст. 380 КПК.

Якщо ж заявник просить роз'яснити судові рішення, яке не було результатом судового провадження і не становило предмет його розгляду, то суд за результатами розгляду такої заяви повинен постановити ухвалу про роз'яснення судового рішення або відмову у його роз'ясненні без призначення судового засідання.

Як вбачається з матеріалів провадження, на розгляді у міському суді перебуває кримінальне провадження за обвинуваченням особи у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 111-2 КК.

Таким чином, результатом цього судового провадження має бути судові рішення щодо доведеності винуватості обвинуваченого у вчиненні інкримінованого кримінального правопорушення за ч. 1 ст. 111-2 КК чи закриття кримінального провадження.

З урахуванням викладеного, постановлена міським судом в ході судового розгляду ухвала про продовження обвинуваченому запобіжного заходу у виді тримання під вартою не є судовим рішенням, яке є результатом даного судового провадження та яким вирішено питання, що становило предмет його розгляду, тому воно не підлягає роз'ясненню на підставі ч. 1 ст. 380 КПК та відповідно до ч. 4 вказаної процесуальної норми не може бути оскаржена в апеляційному порядку, що відповідає наведеному вище висновку об'єднаної палати.

Об'єднана палата вважає, що висновок, викладений у постанові об'єднаної палати Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 18 листопада 2019 р. у справі № 367/3068/17 про те, які судові рішення необхідно вважати результатом судового провадження, тобто якими судовими рішеннями вирішено питання, що становило предмет його розгляду, суди повинні вирішувати у конкретному кримінальному провадженні, виходячи з того, яке питання було предметом розгляду суду. Формування вичерпного переліку судових рішень, які є або не є результатом судових проваджень, неможливе, оскільки коло питань, які вирішуються слідчими суддями на етапі досудового розслідування та судом під час судового розгляду є надзвичайно широким, як і коло процесуальних правовідносин, які регулюються кримінальним процесуальним законодавством України.

Рішення в ЄДРСП —
reyestr.court.gov.ua/Review/133909925

Ухвала суду про зобов'язання слідчого, дізнавача чи прокурора вчинити певну дію, постановлена після завершення досудового розслідування, не відновлює досудове розслідування та перебіг його строку

2 лютого 2026 р. Верховний Суд Першою судовою палатою Касаційного кримінального суду у справі № 753/7396/23 задовольнив касаційну скаргу прокурора, який стверджував, що обвинувальний акт було передано до суду вчасно.

Районний суд ухвалою, залишеною без змін ухвалою апеляційного суду, закриття кримінальне провадження за обвинуваченням особи у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 307 КК, на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК.

Суд першої інстанції дійшов висновку, що ухвалою слідчого судді від 14 березня 2023 р. (слідчий суддя зобов'язав орган досудового розслідування розглянути клопотання сторони захисту про допит підозрюваного в порядку ст. 220 КПК) було відновлено перебіг строку досудового розслідування, який, таким чином, закінчився 21 березня 2023 р., а тому обвинувальний акт направлено до суду 05 травня 2023 р. поза межами цього строку.

У касаційній скарзі прокурор зазначав, що ухвала слідчого судді не відновлює досудове розслідування і висновок судів про протилежне суперечить вимогам КПК.

Верховний Суд відступив від висновку, сформульованого в постанові від 08 грудня 2022 р. у справі № 129/2663/21, виходячи з такого.

Відповідно до ч. 1 та 2 ст. 307 КПК слідчому судді для виконання його завдання по здійсненню контролю за дотриманням



прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні надані повноваження за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора під час досудового розслідування, зобов'язати сторону обвинувачення вчинити певну дію, спрямовану на захист відповідних прав, у тому числі, права підозрюваної особи давати пояснення, показання з приводу підозри.

У той же час ці положення мають застосовуватися з урахуванням інших положень процесуального закону, які регулюються досудове розслідування, зокрема, і положень щодо строків досудового розслідування, передбачених ст. 219 КПК.

Ситуація, коли сторона обвинувачення визнала досудове розслідування завершеним і повідомила про це відповідно до ч. 5 ст. 219 КПК, має братися до уваги слідчим суддею під час винесення ухвали про зобов'язання вчинити певну дію, оскільки в такому разі сторона обвинувачення має мати достатній час для виконання такого рішення суду.

Відповідно до практики Суду сторона обвинувачення вправі після завершення досудового розслідування і до направлення обвинувального акту до суду відновити його і провести слідчі дії (постанови від 17 лютого 2021 р. у справі № 344/6630/17, від 27 червня 2024 р. у справі № 359/157/22, від 31 жовтня 2023 р. у справі № 733/1501/21). У такому разі відновлюється перебіг строку досудового розслідування.

Однак Суд підкреслює, що рішення відновити досудове розслідування після його завершення належить до виключних повноважень сторони обвинувачення.

Постановлення слідчим суддею ухвали, яка зобов'язує сторону обвинувачення вчинити певну дію, саме по собі не відновлює виконання такої ухвали, або, якщо продовження відповідного строку неможливе, прийняти рішення про відмову у вчиненні відповідної дії з посиланням на вимоги ст. 219 КПК.

Рішення про відновлення досудового розслідування для виконання ухвали слідчого судді сторона обвинувачення ухвалює, виходячи, у тому числі, з необхідності виконання вимог ст. 219 КПК.

В залежності від ситуації, що склалася у кримінальному провадженні, сторона обвинувачення може вжити заходів для продовження строку досудового розслідування на період, необхідний для виконання відповідної ухвали, і слідчий суддя, який розглядає таке клопотання, має прийняти до уваги необхідність виконання такої ухвали, або, якщо продовження відповідного строку неможливе, прийняти рішення про відмову у вчиненні відповідної дії з посиланням на вимоги ст. 219 КПК.

Суд зазначив, що процесуальні рішення або дії, які не призвели до вчинення слідчих (розшукових дій), такі як розгляд клопотань сторони захисту або, як у цій справі, відмова у проведенні процесуальної дії, не поновлює перебіг строку досудового розслідування (наприклад, постанови від 09 липня 2024 р. у справі № 147/197/22, від 29 квітня 2024 р. у справі № 612/213/22).

У цій справі суди попередніх інстанцій виходили з того, що своєю ухвалою від 14 березня 2023 р., постановленою після завершення досудового розслідування, слідчий суддя автоматично відновив досудове розслідування і перебіг його строку.

Такий підхід суперечить позиції, сформульованій Судом у цій справі, і не враховує, що стороною обвинувачення не було здійснено будь-яких дій, які відновили досудове розслідування.

На підставі викладеного, Суд ухвалу апеляційного суду скасував і призначив новий розгляд у суді апеляційної інстанції.

*Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/134085555*

Систематична передача громадянином України даних про розташування військових об'єктів, техніки й особового складу підрозділів ЗСУ кваліфікується як державна зрада

12 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 497/2392/22 залишив без задоволення касаційну скаргу захисника, який стверджував про наявність підстав для перекваліфікації дії засудженого із ч. 2 ст. 111 на ч. 2 ст. 114-2 КК.

Районний суд вироком, залишеним без змін ухвалою апеляційного суду, обвинуваченого визнав винуватим у державній зраді, тобто в діянні, умисно вчиненому громадянином України на шкоду суверенітету, територіальній цілісності й недоторканності, обороноздатності, державній та економічній безпеці України у виді надання іноземній державі, іноземній організації та їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України, вчиненому в умовах воєнного стану (ч. 2 ст. 111 КК).

У касаційній скарзі захисник зазначав, що дії обвинуваченого неправильно кваліфіковано за ч. 2 ст. 111 КК, оскільки в матеріалах кримінального провадження відсутні допустимі докази того, що останній спілкувався з представником іноземної держави, і таке твердження місцевого суду нічим не підтверджено.

Верховний Суд вказав, що сторона захисту ставить питання про неправильність правової кваліфікації дії засудженого за ч. 2 ст. 111 КК та вважає, що вони підлягають кваліфікації за ч. 2 ст. 114-2 КК, а саме: «поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних Сил України чи інших ... військових формувань, за можливості їх ідентифікації на місцевості..., вчинене в умовах воєнного ... стану...».

Проте захисник не наводить переконливих аргументів щодо відсутності в діях засудженого обов'язкових ознак складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 111 КК, та фактично зводить свої твердження до формального посилання на іншу кримінально-правову норму.

Щодо розмежування ст. 111 і 114-2 КК, то Суд вже робив висновок у постанові ККС ВС від 14 жовтня 2025 р. (справа № 711/4047/22) про те, що умисел у державній зраді спрямований на спричинення шкоди суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України.

У цьому провадженні мала місце систематична передача чутливих для держави даних про розташування військових об'єктів, техніки й особового складу, яка підставно оцінена як надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України, тобто як державна зрада.

Місцевий суд встановив, що засуджений не просто передавав окремі факти чи знімки, а регулярно обмінювався деталізованими географічними координатами, зображеннями об'єктів на «Google Maps» та даними про військову техніку Збройних Сил України. Висновком експерта чітко визначено, що відповідні повідомлення видалені з телефону обвинуваченого, а потім відновлені, тобто це не разове листування, а системна передача інформації, яка може завдати шкоди суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній та інформаційній безпеці України, у період воєнного стану.

Цих фактів достатньо для висновку, що умисел засудженого виходив далеко за межі разової передачі інформації представ-



нику ворожої держави і свідчив про усвідомлене ототожнення своїх цілей з його цілями та прагнення до активної підривної діяльності, що дозволяє кваліфікувати його поведінку як державну зраду за ч. 2 ст. 111 КК і не вимагає кваліфікації за ч. 2 ст. 114-2 цього Кодексу.

Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/134124010

Закон про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донбасу не встановлює підстав для звільнення від кримінальної відповідальності за участь у терористичній організації

12 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 522/1621/24 залишив без задоволення касаційну скаргу засудженого, який посилався на неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність.

Районний суд вироком, залишив без змін ухвалою апеляційного суду, засудив члена терористичної організації «ЛНР» за участь у терористичній організації, організаційному та іншому сприянні діяльності терористичної організації (ч. 1 ст. 258-3 КК).

У касаційній скарзі засуджений зазначав, що ст. 3 Закону України від 16 вересня 2014 р. № 1680-VII «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» гарантовано недопущення кримінального переслідування та покарання осіб - учасників подій на території Донецької та Луганської областей.

Оскільки Закон України від 17 березня 2015 р. № 256-VIII «Про внесення зміни до статті 10 Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей», яким було відтерміновано введення в дію ст. 2-9 Закону № 1680-VII, прийнято після вчинення ним інкримінованих йому злочинів, тому відповідно до вимог чинного законодавства він не має зворотної дії в часі і його (засудженого) кримінальне переслідування є незаконним.

Верховний Суд вказав, що Закон № 1680-VII визначає особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей.

За змістом ст. 3 КК, кримінальна протиправність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом, а зміни до нього вносяться лише спеціальними законами.

Закон № 1680-VII за своєю правовою природою є декларативно-процесуальним актом, який не вносить змін до КК та не встановлює підстав для звільнення від кримінальної відповідальності, передбачених Розділом IX Загальної частини цього Кодексу. Також, на відміну від закону про амністію, він не має самостійної прямої дії для звільнення особи від відповідальності.

Частина 1 ст. 258-3 КК, яка передбачає кримінальну відповідальність за участь у терористичній організації, на час розгляду кримінального провадження стосовно засудженого є чинною.

Отже, оскільки Закон № 1680-VII не декриміналізував участь у терористичній організації, доводи касаційної скарги про протилежне позбавлені підстав.

Встановлення Законом № 256-VIII процесуальних особливостей введення в дію Закону № 1680-VII не змінює правової природи останнього.

Згідно зі ст. 58 Конституції України та ст. 5 КК закон про кримінальну відповідальність має зворотну дію лише у випадках, якщо він скасовує кримінальну відповідальність, пом'якшує покарання чи іншим чином поліпшує становище особи.

Закон № 256-VIII, як і Закон № 1680-VII, не є законом про кримінальну відповідальність, і його прийняття, навіть після вчинення інкримінованих засудженому дій, не змінює норм КК і не впливає на караність діяння, передбаченого ст. 258-3 КК. Суд виходить з того, що амністія та декриміналізація можуть мати місце лише на підставі спеціального закону, який безпосередньо скасовує кримінальну відповідальність. Такий підхід узгоджується з правовою визначеністю як складовою верховенства права.

Ураховуючи викладене, суди першої та апеляційної інстанції правильно застосували закон України про кримінальну відповідальність, оскільки жодним законом України кримінальну відповідальність за участь у терористичній організації не скасовано та не виключено.

Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/134197254

Призначення державному службовцю покарання у виді виправних робіт є неправильним застосуванням закону України про кримінальну відповідальність

12 лютого 2026 р. Верховний Суд колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 756/5837/20 задовольнив частково касаційну скаргу захисника, призначивши засудженому покарання у виді громадських робіт.

Вироком районного суду, залишив без змін ухвалою апеляційного суду, працівника РВ ЦМУ ДМС засуджено за ч. 3 ст. 15, ч. 1 ст. 190 КК України до покарання у виді виправних робіт. У касаційній скарзі захисник зазначав про неправильне застосування закону України про кримінальну відповідальність.

Верховний Суд вказав, що відповідно до ч. 3 ст. 68 КК України за вчинення замаху на кримінальне правопорушення строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.

Санкція ч. 1 ст. 190 КК України на момент скоєння кримінального правопорушення передбачала покарання, зокрема, у виді виправних робіт на строк до 2 років. Тому призначення судом засудженому покарання у його максимальному розмірі не відповідає вимогам закону.

Водночас колегія суддів звернула увагу на те, що відповідно до ст. 57 КК України покарання у виді виправних робіт не застосовується, зокрема, до державних службовців. З матеріалів кримінального провадження вбачається, що засуджений був державним службовцем, а тому до нього не могло бути застосовано покарання у виді виправних робіт. Отже, призначення судом такого виду покарання є неправильним застосуванням закону, на що не звернув уваги суд апеляційної інстанції та не виправив помилки.

Враховуючи наведене, Верховний Суд змінив судові рішення і призначив засудженому замість виправних робіт покарання у виді громадських робіт, яке за своїм видом є більш м'яким.

Рішення в ЄДРСР —
reyestr.court.gov.ua/Review/134160097



**Втрачено свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю
Струкової Віти Дмитрівни, № 3003/10 від 24.11.2005 року,
видане КДКА Київської області, прошу вважати його **недійсним****



ПЕРЕДПЛАТНА І ПІВРІЧНА 2026 РОКУ

Видавництво «Юрінком Прес» нагадує, що триває передплатна кампанія на 2026 рік на всі видання.
Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти в Україні,
а також безпосередньо у видавництві або онлайн на сайті yurincompress.com

Найменування (мовою оригіналу)	Періодичність	Мін. період передплати	Вартість		
			1 місяць	II півріччя	річна
21615 Юридичний вісник України (річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.			2 760 ⁰⁰
33787 Юридичний вісник України	1 раз на тижд.	1 міс.	280 ⁰⁰	1 680 ⁰⁰	3 360 ⁰⁰
74052 Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс.	1 міс.	399 ⁰⁰	2 394 ⁰⁰	4 788 ⁰⁰
01757 Юридична Україна	1 раз на міс.	1 міс.	221 ⁰⁰	1 326 ⁰⁰	2 653 ⁰⁰
08440 Комплект юриста «Елітний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України + Юридична Україна	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	880 ⁰⁰	5 280 ⁰⁰	10 560 ⁰⁰
22404 Комплект юриста «Загальний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	659 ⁰⁰	3 594 ⁰⁰	7 908 ⁰⁰
Електронні видання					
86342 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.	120 ⁰⁰	720 ⁰⁰	1 440 ⁰⁰
76352 Юридична Україна (електронний варіант)	1 раз на міс.	1 міс.	144 ⁰⁰	864 ⁰⁰	1 728 ⁰⁰
76589 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)					1 152 ⁰⁰
76351 Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на 2 міс.	2 міс.	180 ⁰⁰	540 ⁰⁰	1 080 ⁰⁰
76612 Комплект «Українське судочинство»: Юридичний вісник України + Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на 2 міс.)	2 міс.	300 ⁰⁰	1 260 ⁰⁰	2 520 ⁰⁰

Шановні передплатники!

Пропонуємо оформити річну передплату на наші періодичні видання:
«Бюлетень законодавства і юридичної практики України» – передплатний індекс **74052**, або комплекти юриста «Загальний» – **22404** та «Елітний» – **08440**.
Ми ж, у свою чергу, презентуємо передплатникам щоденник-довідник юриста на 2026 рік.
3 приводу передплати звертайтеся за тел: 066-003-21-64 yurincom.print@gmail.com



☎ 066-003-21-64
📍 04209, Київ-209,
вул. Героїв Дніпра, 316
✉ www.yurincompress.com
yurincom.print@gmail.com
golovred@yurincom.kyiv.ua

Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій
За точність викладених фактів відповідає автор (рекламодавець)

Редакція зберігає за собою право редагувати, скорочувати надіслані матеріали та змінювати їхні назви
Прохання до авторів: додавати до надісланих матеріалів особисте фото
Редакція веде листування з читачами тільки на сторінках газети
Номер набрано і зверстано у комп'ютерному центрі видавничої організації «Юрінком Прес»
Передрук матеріалів виключно з посиланням на «ЮВ»

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 7992 від 15.11.23 року

- Ідентифікатор медіа R30-02607
- Передплата в усіх відділеннях зв'язку
- Передплатний індекс 21615
- Загальний місячний наклад – 20 000
- Друк: ТОВ «Про Формат» м. Київ, вул. Кирилівська, 86
- Замовлення №
- Підписано до друку 14.04.2026 р.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ISSN 1992-9277



4 1820283 1070042

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

І. А. Смаль **Теоретичні та практичні аспекти використання електронних доказів у кримінальному процесі України:** монографія.

Юрінком Прес, 2025. 282 с.

ISBN 978-617-8498-03-0

Монографія присвячена комплексному дослідженню теоретичних та практичних аспектів використання електронних доказів у кримінальному процесі України. У роботі було досліджено витoki, становлення та розвиток концепції електронних доказів у кримінальному процесі крізь призму доктринальних підходів, судової практики та технологічного прогресу. Виділено характерні ознаки електронних доказів, окрему увагу приділено дослідженню правової природи електронних доказів, що сприяло пошуку додаткових аргументів щодо необхідності виділення електронних доказів як самостійного процесуального джерела.

Логічною частиною роботи став розгляд проблемних питань дотримання «права на приватність» під час провадження слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій. Сформульовано низку висновків та пропозицій змін до законодавства, спрямованих на удосконалення як нормативної регламентації, так і практики використання в кримінальному провадженні електронних доказів.

Монографія буде корисною для юристів-практиків, учених-правознавців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться питаннями кримінального процесу.



ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ПРАЦІ

Енциклопедія праці // За редакцією Л. Остапенка, рецензенти: О. Г. Боднарчук, В. С. Ковальський, І. О. Личенко, Юрінком Прес, 2025. 182 с.

ISBN 978-617-8498-13-9

У сучасних умовах праця людей стала одним із чинників національної стійкості. Групою вчених на основі практичного досвіду розроблено визначення найпоширеніших термінів, які мають стосуються праці та трудових відносин. Розміщено довідкові матеріали щодо застосування цих термінів у нормативно-правових актах України, використанню їх у навчально-науковій роботі. Розроблена Енциклопедія Праці сприяє формуванню спільного розуміння й використання відповідних термінів фахівцями, представниками владних структур, дослідниками, медіа й громадськістю, а також підвищенню ефективності комунікації у сфері праці на національному та міжнародному рівнях.



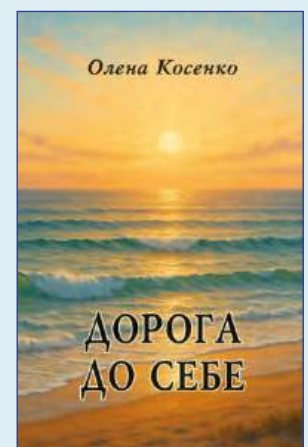
ДОРОГА ДО СЕБЕ

О. Косенко **ДОРОГА ДО СЕБЕ** Юрінком Прес, 2025. 164 с.

ISBN 978-617-8498-12-2

«Дорога до себе» — це історія жінки, яка через пригоди, любов, дружбу і спогади знову знаходить сенс життя.

Це книга про людей, які живуть усупереч війні, попри її жахіття. Живуть, пам'ятають і не втрачають світла душі.



Приймаються замовлення.
E-mail: info@yurincompress.com
Тел.: +38 (066) 003-21-65

ПЕРЕДПЛАТА НА II ПІВРІЧЧА 2026 РОКУ



ЮРИДИЧНА УКРАЇНА

Період передплати	Вартість
1 місяць	221 грн
півріччя	1326 грн

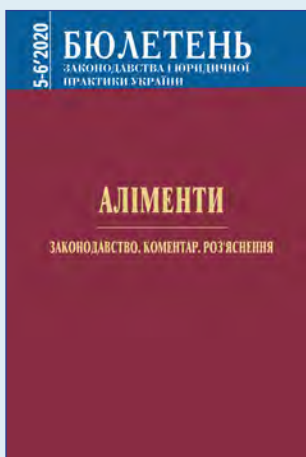
Передплатний індекс 01757
Періодичність виходу — 12 разів на рік



ЧАСОПИС УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Період передплати	Вартість
на 3 місяці	270 грн
на рік	1080 грн

Передплатний індекс 76351
Періодичність виходу — 4 рази на рік



БЮЛЕТЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА І ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ

Період передплати	Вартість
на 1 місяць	399 грн
на рік	4788 грн

Передплатний індекс 74052
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ПЕРЕДПЛАТА

сайт: yurincompress.com
pressa.yurincom.com

Довідка за тел: +38 (66) 003-21-64,
+38 (66) 003-21-65

e-mail: jukr@yurincom.kiev.ua
info@yurincompress.com
pressa@yurincom.kiev.ua

